

**BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ VE MÜZECİLİK ANABİLİM DALI
MÜZECİLİK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

JACKSON POLLOCK'UN RESİMLERİNDE SEMBOLİK ETKİLER

**HAZIRLAYAN
AYŞE GÖRKEM ERDURSUN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. SERAP BUYURGAN**

ANKARA-2023

T.C. BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 27/ 12 / 2022

Öğrencinin Adı, Soyadı: Ayşe Görkem ERDURSUN.
Öğrencinin Numarası: 22010066
Anabilim Dalı: Sanat Tarihi ve Müzecilik
Programı: Müzecilik Tezli Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı: Prof. Dr. Serap Buyurgan
Tez Başlığı: Jackson Pollock'un Resimlerinde Sembolik Etkiler

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 96 sayfalık kısmına ilişkin, 27/ 12 / 2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %8'dir. Uygulanan filtrelemeler:

- 1.Kaynakça hariç
- 2.Alıntılar hariç
- 3.Beş (5) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci imzası:

ONAY

Tarih: 27/ 12/ 2022

Öğrenci Danışmanı Ünvan, Ad, Soyad, İmza:

TEŞEKKÜR

Başkent Üniversitesi'ndeki öğrenim sürem boyunca çalışmanın ortaya çıkmasından tamamlanmasına kadar her aşamada teşvik ve yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Prof. Dr. Serap Buyurgan'a, tez yazma sürecimde juri üyeliği görevlerinin yanı sıra fikirleriyle de destek olan Prof. Dr. Meliha Yılmaz ve Doç. Dr. Eylem Tataroğlu hocalarıma, eğitimime her zaman destek veren annem ve babam başta olmak üzere teyzem Başkent Üniversitesi Öğr. Gör. Arzu Cihangir'e ve aileme, bana her zaman cesaret veren değerli dostum Açelya Gülergenç'e, eğitim alma hakkını bana sağlayan Başkent Üniversitesi kurucusu Prof. Dr. Mehmet Haberal ve rektörlere, Müzecilik alanında eğitim aldığım Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi öğretmenlerine katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

Ayşe Görkem ERDURSUN

ÖZET

Ayşe Görkem Erdursun

Jackson Pollock’un Resimlerinde Sembolik Etkiler

Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

**Sanat Tarihi ve Müzecilik Anabilim Dalı, Müzecilik Tezli Yüksek Lisans
Programı, 2023**

Jackson Pollock, yarattığı damlatma tekniğiyle Soyut Dışavurumcu akımının önemli sanatçılarından biridir. Hayatına Kızılderili kültürünün etkilerinin dahil olmasıyla Sembolik temsiller de sanatına dahil olmuştur. Kızılderililer; Cherokee, Cheyenne, Comanche, Chickasaw, Creek Choctaw, Pawnee, Osage gibi bölgelerde yaşadılar. Kızılderililere ait olan kültür öğeleri ise 19. Yüzyıldan sonra müzelerde yer almaya da başlar. Pollock hem müze ziyaretlerinde hem de ailesinin katıldığı coğrafi keşif projesi nedeniyle Wyoming, Phoenix Arizona, Chico California Wyoming, Phoenix Arizona gibi eyaletlerde yaşayarak yerli kültürü etkilerini birebir gözlemler. Bu etkileşim de sanatına yansır. Sanatına aktardığı yaşanmışlıkların yanı sıra sembollerde mevcuttur. Semboller yorumlamaya açık simgesel bir dildir. Kızılderili kültüründe ve sembolik etkilerde göz, üçgen gibi semboller ön plana çıkar.

Sanat eserleri, bir ülkenin varlığını kanıtlayan ve diğer kültürlerle aktarımı sağlayan önemli belgelerdir. Sanat eserlerinin ortaya koyulması sürecinde sanatçı siyaset, inanç, ekonomi, kültür, teknoloji alanlarındaki gelişmelerden etkilenir. Bu çalışmada bu etkilendiği alanlara da değinilerek, Bird – Kuş, Birth - Doğum, Male and Female – Erkek ve Dişi, Totem Lesson I – Totem Dersi I, Totem Lesson II – Totem Dersi II, She-Wolf – Dişi Kurt, The Moon-Woman Cuts the Circle – Daireyi Kesen Ay Kadın ve Guardians of The Secret – Sırrın Gardiyanları adlı resimlerine, Kızılderili kültürü etkileri ve resimlerindeki sembollerin ne ifade ettiği değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Jackson Pollock, Soyut Dışavurumculuk, Semboller, Damlatma Tekniği, Kızılderili Kültürü

ABSTRACT

Ayşe Görkem Erdursun

Symbolic Influences in Jackson Pollock's Arts

Baskent University Institute of Social Sciences

**Department of Art History and Museology, Museology Master's Program
with Thesis, 2023**

Jackson Pollock is one of the important artists of the Abstract Expressionist movement with the dripping technique he created. Symbolic representations have also been included in his art with the inclusion of the effects of Native American culture in his life. Indians; They lived in areas such as Cherokee, Cheyenne, Comanche, Chickasaw, Creek Choctaw, Pawnee, Osage. Cultural items belonging to the Indians began to take place in museums after the 19th century. Pollock observes the effects of indigenous culture by living in states such as Wyoming, Phoenix Arizona, Chico California Wyoming, Phoenix Arizona, both during museum visits and because of the geographical exploration project his family participates in. This interaction is also reflected in his art. In addition to the experiences he transferred to his art, there are also symbols. Symbols are a symbolic language open to interpretation. Symbols such as eyes and triangles come to the fore in Native American culture and symbolic effects.

Works of art are important documents that prove the existence of a country and provide transfer to other cultures. In the process of revealing works of art, the artist is affected by developments in the fields of politics, belief, economy, culture and technology. In this study, these affected areas are also mentioned, “Bird”, “Birth”, “Male and Female”, “Totem Lesson I”, “Totem Lesson II”, “She-Wolf”, “The Moon- Woman Cuts the Circle” and “Guardians of The Secret” The effects of Native American culture and the meanings of the symbols in his paintings will be evaluated for his paintings.

Keywords: Jackson Pollock, Abstract Expressionism, Symbols, Drip Technique, Native American Culture

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEŞEKKÜR	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ŞEKİLLER LİSTESİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
1. GİRİŞ	1
2. ARAŞTIRMA HAKKINDA	3
2.1. Araştırmanın Konusu.....	3
2.2. Araştırmanın Amacı.....	3
2.3. Araştırmanın Yöntemi	3
2.4. Kapsam ve Sınırlılıklar	3
3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	4
3.1 Soyut Dışavurumculuk ve Gerçeküstçülük	4
3.2 Jackson Pollock'un Yaşamı ve Sanatı	6
3.2.1 Carl Jung, Semboller, Kızılderililer ve Jackson Pollock.....	13
3.3 Kızılderililer	16
3.3.1 Kızılderili Sanatı ve Mitleri	20
3.4 Sembolizm	21
3.4.1 Sembolün Tanımı ve Diğer Kavramları	21
3.4.2 Semboller ve Özellikleri	24
3.4.3 Sembollerde Şamanların Etkileri ve Jackson Pollock	26
3.4.4 Jackson Pollock'un Resimlerinde Kullandığı Bazı Semboller ve Özellikleri.....	30
3.5 Renklerin Dili ve Önemi	33
3.6 Jackson Pollock Resimlerindeki Sembolik Mesajlar	37

3.6.1 Bird - Kuş	38
3.6.2 Birth – Doğum	42
3.6.3 Male and Female – Erkek ve Dişi	46
3.6.4 Totem Lesson I – Totem Dersi I	48
3.6.5 Totem Lesson II – Totem Dersi II	51
3.6.6 She-Wolf – Dişi Kurt	53
3.6.7 The Moon-Woman Cuts the Circle – Daireyi Kesen Ay Kadın	56
3.6.8 Guardians of The Secret - Sırrın Gardiyanları	63
3.7 Pollock ve Müzeler	71
4. SONUÇ	74
KAYNAKLAR	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Jackson Pollock	6
Şekil 2. Kızılderili Kültürü	7
Şekil 3. Jackson Pollock	8
Şekil 4. Jackson's Pollock'un Evi	10
Şekil 5. Jackson Pollock, Number 34	11
Şekil 6. Oklohoma Eyaleti ve çevresi, Amerika	18
Şekil 7. Pollock, Going West (Batıya Doğru)1934-35	20
Şekil 8. Aytekin, Kızılderililer, Kızılderili dokuması Yıldız Motifi	21
Şekil 9. İmleme Türleri, Şamanlar ve Semboller	24
Şekil 10. Güneş Sembolleri, Şamanlar ve Semboller	28
Şekil 11. Ayın savaşı ve Ayın avı petroglifleri, Şamanlar ve Semboller	28
Şekil 12. Doğum İmgeleri, Şamanlar ve Semboller	29
Şekil 13. Antropomorfik Figürler, Şamanlar ve Semboller	30
Şekil 14. İnsanları Temsil Eden Maskeler, Şamanlar ve Semboller	31
Şekil 15. Osiris Gözü, Semboller ve İşaretler	32
Şekil 16. İlahi Takdir Gözü, Semboller ve İşaretler	32
Şekil 17. Horus'un Sağ Gözü ve Horus'un Sol Gözü, Semboller ve İşaretler	33
Şekil 18. Renk ve Anlamları	34
Şekil 19. "Bird (Kuş)"	40
Şekil 20. Pollock, Göz	41
Şekil 21. <i>Caddo Başı</i>	43
Şekil 22. "Birth (Doğum)", Jackson Pollock	44

Şekil 23. 028, Inuit Dans Maskesi Örneği	45
Şekil 24. Üçgen Sembolü	45
Şekil 25. Jackson Pollock, Erkek ve Dişi (Male and Female)	47
Şekil 26. Matematiksel Sembol, Pollock	48
Şekil 27. Dişi Temsili, Pollock	49
Şekil 28. Erkek Temsili, Pollock	49
Şekil 29. Jackson Pollock, Totem Dersi II (Totem Lesson II)	50
Şekil 30. MOMA Utah figürleri	50
Şekil 31. Jackson Pollock, Totem Dersi 1 (Totem Lesson I)	51
Şekil 32. Yüz Figürü	52
Şekil 33. “Mississippian gorget” , Castalian Springs	53
Şekil 34. Üçgen Sembolü	53
Şekil 35. Jackson Pollock, Dişi Kurt (She-Wolf)	54
Şekil 36. Jackson Pollock, İnsan Figürü	55
Şekil 37. Jackson Pollock, Üçgen	56
Şekil 38. Jackson Pollock, Üçgen ve Diş	56
Şekil 39. Jackson Pollock, Kuş Sembolü	56
Şekil 40. 6 Rakamı	57
Şekil 41. Pollock, The Moon-Woman Cuts The Circle (Daireyi Kesen Ay Kadın)	58
Şekil 42. James Churchward, Mu’nun Kutsal Sembolleri	59
Şekil 43. Pollock, Tekrarlayan Kareler	60
Şekil 44. Atalardan Kalma Hopi Kasesi	61
Şekil 45. Kızılderili Motifi	61

Şekil 46. 6 Rakamı	62
Şekil 47. Pentagram Sembolü	63
Şekil 48. Jackson Pollock, Guardians of The Secret (Sırrın Gardiyanları)	64
Şekil 49. Picasso, Guernica	65
Şekil 50. Guardians Of the Secret, Tekrarlanan Paraflar	66
Şekil 51. Beyaz Kare Alan, Guardians of Secret	66
Şekil 52. Yüz Figürü 1	67
Şekil 53. Yüz Figürü 2	67
Şekil 54. You Yazısı	67
Şekil 55. Balık Figürü 1	68
Şekil 56. Balık Figürü 2	68
Şekil 57. Pollock, Yerli Dokuma Motifi	69
Şekil 58. Adı bilinmeyen Kızılderili Sanatçı , Amerika Navajo	69
Şekil 59. Atalara ait Pueblo taş kavanoz, Pueblo Bonito	69
Şekil 60. Ataların Pueblo kupası	70
Şekil 61. Farklı bir yüz figürü	71
Şekil 62. Jackson Pollock East Hampton Evi, Long Island	72

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MOMA	: The Muesum of Modern Art
ICOM	: International Council of Museums
NMAI	: National Museum of the American Indian

1. GİRİŞ

Sanat eserleri, bir ülkenin varlığını kanıtlayan ve diğer kültürlerle aktarımı sağlayan önemli belgelerdir. Sanat eserlerinin ortaya koyulması sürecinde sanatçı siyaset, inanç, ekonomi, kültür, teknoloji alanlarındaki gelişmelerden etkilenir.

19. Yüzyıl sonlarına doğru Almanya’da ortaya çıkan Dışavurumculuk akımı, Soyut Dışavurumculuğun alt yapısını oluşturan ve tarihsel açıdan hem Avrupa hem de Amerika’dan beslenen ilk sanat akımı özelliğindedir ve ABD’deki yoğun sanatsal gelişim süreci 1920’lerde ve 1930’larda üretilen sanattan biçimsel ve üslupsal olarak farklıdır. İkinci Dünya Savaşı’ndan önce Amerikan sanatı daha çok yerli temalardan ve figüratif eserlerden oluşmaktayken, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ve sonrasında gelişme gösteren Amerikan sanatının temel özelliği soyut ve dışavurumcu olmasıdır. Amerikan sanatının 1940’lı ve 1950’li yıllarda atılıma geçtiği söylenebilir. (Karabaş ve Polat, 2016: 39). İkinci Dünya savaşı sonrasında ABD, halkı savaş ortamından uzaklaştırmak ve soyutlamak için her alanda çaba harcamış, bu politik yaklaşımın sanat alanında uygulanması sonucunda ise Soyut Dışavurumculuk Akımı’nın temelleri atılmıştır. Savaş, Amerikan ekonomisinin canlanmasına sebep olmuş, böylece bankalarda para birikmiş, yeni iş imkanları ortaya çıkmış ve orta sınıf rahatlamıştır. Kasalarda biriken fazla sermaye, lüks tüketim ortamını yaratmış ve bu tür olumlu ekonomik koşullar sanat ortamına da yansımıştır (Yılmaz, 2006: 157). Amerika’da, İkinci Dünya Savaşı sırasında zenginleşme söz konusu olurken, yaşanan lüks konut patlaması sayesinde Soyut Ekspresyonist sanat büyük rağbet görmüş ve alışveriş merkezlerinde dahi bu tarz eserler sergilenmeye başlanmıştır (Artun, 2011: 45).

Soyutlama 1940- 1950 yılları arasında ileri modernizm döneminde “Soyut Dışavurumcular” olarak adlandırılan “New York Okulu” sanatçıları kadar, erken modernizmin avangard sanatçıları tarafından da çekici bulunmuştur (Danto, 2014: 25). Amerikan Soyut Dışavurumculuğu, Amerika’lı sanatçı Ad Reinhardt’ın deyimi ile “gündelik yaşamın gerçekliğiyle resim sanatının kendi gerçekliği arasındaki sınırların birbirinden kesin olarak ayrıldığı” bir zeminde ifadesini bulan sanatsal bir yaklaşımdır. 1940’lı ve 1950’li yıllarda uluslararası sanat ortamına damgasına vuran bu yaklaşımı şekillendiren isimler, her biri kendi özgün soyut temelli üslubunu geliştirmiş orta yaşlarındaki sanatçılardır. “New York Okulu” olarak da bilinen bu yaklaşımlar bütününün başlıca sanatçıları arasında; Jackson Pollock (1912- 56), Willem de Kooning (1904- 97), Clyfford Still (1904-

80),Barnett Newman (1905-70),Mark Rothko (1903-70), Robert Motherwell (1915-91) ve Franz Kline (1910- 62) gibi isimler yer alır (Antmen, 2008: 146-147).

Sembollerin katkısı incelendiğinde, insanların düşüncesinde semboller çok geniş bir yer tutar (Hopkins, 1962: 34). Gustav Menshing’e (M.S. 1901-1978) göre herşey sembol olabilir, ama hiçbirşey kendiliğinden sembol olamaz. tarihteki ilk semboller, mağara duvarlarındaki resimlerdir. İnsanoğlu yazıyı bulmadan önce suyu, ağacı, yıldızı, bulutu sembollerle anlatmıştır. Tasarladığı biçimleri çağlar boyunca mağara duvarlarına çizmiş, sonra da yazıya dönüştürmüştür (Karaman, 2013, 43). “Tarihin her döneminde ve her kültürde geometrik simgeler genel olarak hep aynı anlamlarda kullanılmışlardır” (Pılıcı, 2008, 47). “Ressam Klee, ‘her çizgi başlangıçta bir noktaydı’ ifadesini kullanmıştır. Kendini bir nokta gibi algılayan insanoğlu aynı zamanda kendini tüm evrenin merkezinde hissetmiş, kendi bakış açısını sembollerle bütünleştirmiştir. Daire, kare, üçgen gibi temel formlar her ne kadar soyut özellikler taşırsalar da binlerce yıldır sembolik anlatımlar için en çok başvurulan biçimler olmuştur” (Uçar, 2004, 36). İletişim için işaretlerin de önemi vardır. İlk insanlar için yaşamı sürdürmek, dünyaya hükmeden süreçleri anlamaktan geçiyordu. İlk sosyal gruplar gelişim gösterdikçe, yiyecek toplama ve avlanma, barınak bulma ve felaketlerden korunma becerileri hayati önem kazandı. Günümüzde av takibinde kullanılan bildiğimiz işaret sistemleri içerisinde en anlaşılır olanlarından biri Plains Kızılderilileri tarafından geliştirilmiştir. Bu işaretler hem karmaşık bir beden dilini ve el işaretlerin, hem de çizilebilen şekilleri içermektedir (Lunde, 2013, 16).

Pollock; bu süreçlerde, siyaset, inanç, ekonomi, kültür, teknoloji alanlarından etkilenir ve bu etkilenmeyi sembolleri de kullanarak resmine aktarır.

Bu bakış açısından hareketle araştırmada, Jackson Pollock’un resimlerinde sembollerin ne anlam ifade ettiği Kızılderili kültürünün etkileri ve Soyut Dışavurumcu akımın etkileriyle, Pollock sanatına etki eden kişiler ve olgularla araştırılıp değerlendirilecektir.

2.1 ARAŞTIRMA HAKKINDA

2.2 Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu Jackson Pollock'un resimlerine Kızılderili kültürünün nasıl etki ettiği ve resimlerindeki sembollerin mesajlarıdır.

2.3 Araştırmanın Amacı

Araştırmada; Jackson Pollock'un resimlerine, Kızılderili kültürünün etkileri, resimlerindeki sembollerin ne ifade ettiği irdelenerek incelenecektir. Araştırmanın amacı, Jackson Pollock'un resimlerinde sembollerin ne ifade ettiği ve yerli kültürünün sanatına katkılarını ortaya koymaktır. Araştırmada, resimlerinde ortaya çıkan bu teknik ve mesajları incelenecektir.

Alt Amaçlar:

Kızılderili kültürü ve Jackson Pollock'a etkileri araştırılmıştır.

Jackson Pollock resimlerindeki sembolik mesajlar incelenmiştir.

2.4 Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel yöntem kullanılmış olup, veri toplamada literatür taramadan yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında Jackson Pollock'un sekiz eserinde anlam odaklı çözümlemeye gidilmiştir.

2.5 Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma, Pollock'un soyut dışavurum sürecinde ortaya koyduğu Bird - Kuş, Birth - Doğum, Male And Female – Erkek ve Dişi, Totem Lesson I – Totem Dersi I, Totem Lesson II – Totem Dersi II, She-Wolf – Dişi Kurt, The Moon-Woman Cuts the Circle – Daireyi Kesen Ay Kadın ve Guardians of The Secret – Sırrın Gardiyanları adlarındaki 1938 – 1945 yılları arasında yaptığı resimleri ve bu resimlerdeki sembollerin analiziyle sınırlıdır.

3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

3.1 Soyut Dışavurumculuk & Gerçeküstücülük

Soyut dışavurum tanımlamasında öncelikle “dışavurum” sözcüğünün açıklanması gereklidir. Dışavurumculuk, 1905’te Almanya’da ortaya çıkan ve 1925’e kadar devam eden bir akımdır. Ekspresyonizm bir dünya görüşüdür. Ekspresyonist sanatçılar, kendilerini rahatsız eden durumları, sanatlarına konu etmişler, yeni bir renk ve üslup biçimiyle anlatmak istemişler. Çizgileri sınırsız, renkleri ise fovist ressamlarınki gibidir. Bu durumda, Soyut dışavurumculuğun alt yapısının, dışavurumculuk sanat akımıyla temellendiği söylenebilir (Taşkesen, 2018: 168).

İkinci Dünya savaşının Avrupa’da yaratmış olduğu olumsuzluklar, New York akımı olarak adlandırılan soyut dışavurumculuk akımının gelişmesinde etkili olmuştur. Sanatın merkezinin Paris’ten New York’a geçmesinde etkili olan nedenler arasında, Fransızların savaşa girmesinden ve etkisini sürdüren sürrealist sanat akımının temsilcilerinin orayı terk etmesinden kaynaklanmaktadır. İlk yıllarında çalışmalarında büyük oranda Sürrealistlerin etkileri görülürken, 1940’lı yıllarda Amerikalı sanatçılar kendi yönlerini bulmuşlar ve sanatları adına yenilikler üretirler (Richard, 1991:7).

1940’lı yıllarda Amerika’da gelişmeye başlayan ve soyut dışavurumculuk adıyla New York merkezli olan bu akım, Amerika’da ve Avrup’da farklı isimlerle anılır. 1947’de Mathieu’un tanımıyla “Lirik Soyutlama”, 1949’da Clement Greenberg’in tanımıyla soyut dışavurumculuk, Harold Rosenberg’in tanımıyla Jackson Pollock’un eserleri için kullandığı “Action Painting/Eylem Resmi”, Michel Tapie’nin tanımıyla Taşizim (lekecilik) olmak üzere iki ana sanat merkezinde (New York, Paris) ortaya çıkar. (Beykal, 1988)

Birinci kuşak soyut dışavurumculuk, başını Jon Paul Sartre’in çektiği varoluşçulukla temellenmiştir. Varoluşçuluk felsefesinin önemli ve manifesto nitelikli düşüncelerinden biri olan “Yalnızca insan, var olanın (kendisinin) sınırlarını aşıp varlığa adım atabilir” görüşünü benimsemiştir. İkinci Kuşak Soyut dışavurumculuğa göre; sanat eserini anlayabilmenin yolu, insanı anlayabilmekle mümkündür. Soyut dışavurumcu her sanatçı, yapıtlarında önce

kendini bulmayı amaçlamış, bir düşünür gibi eserlerinde felsefi bir dil oluşturmuştur. (Taşkesen, 2018: 169). Soyut dışavurumculuğun en önemli özelliği, resmetmeyi değil olayı aktarmasıdır. Sanatçının bireysel tavrını, hiçbir düşünce yapısına boyun eğmeden, kimi zaman dışlanmayı umursamadan tamamen özgürce yansıtmaya akımıdır. Sanatçı tamamen kendi kimliğini ortaya koyar. Soyut Dışavurumculuk Akımı'nın ikinci kanadı "Renk Alanı Resmi" ya da "Geç Resimsel Soyutlama" olarak bilinir. Tek düze geniş alanların resmedildiği bu eserlerde, derinlik izlenimi dışlanarak resim geniş bir alanın parçası gibi gösterilir (Aydın, 2002: 202 akt. Karabaş ve Polat, 2016: 48).

İkinci kuşak sanatçılarından ABD'li Soyut dışavurumcu ressam Jackson Pollock 20. yüzyılın en önemli sanatçılarından. Kendisiyle özdeşleşen ve "aksiyon sanatı" adı verilen üslupta damlatma, akıtma, sürtme gibi plastik eylemler kullanmıştır. Sanatçı, boya ile doku oluştururken kompozisyonlarında beyaza tanıdığı olanakla hem beyaz dışındaki renkleri hem de beyazı öne çıkarmıştır. Bu akımın can alıcı görüntüsü Jackson Pollock'un 1950'de atölyesinde yere serilmiş tuval bezi üstünde soyut dışavurumcu türde resim yaparken görüntülenmesidir. Elde edilen ürün, resmin kendisinden çok, performatif bir etkinlik olan resmin yapılarıdır ve performans sanatının sembollerinden biri olarak dünya çapında ilgi görür. (Guilbaut, 2009:106).

Gerçeküstücülük (Sürrealizm) akımı iki dünya savaşı arasında gelişen bir sanat akımıdır. Modernizmle birlikte Gerçeküstücülük (Sürrealizm) akımı 1924 yılında André Breton'un Sürrealist manifesto yayınlamasıyla çıkış sağladı. Manifestoda insan mantığının insan üzerindeki hükmünü eleştirel bir dille bahsedilmiş, o'na göre baskıcı toplumların karşısına mantıkdışı kullanılarak yapılan bir çıkışla ancak dik durulabilirdi. Dolayısıyla Breton, düş gücünün derinliklerinde saklı duran insan keşfettiği zaman, yüzeyde olanı aşabileceğinden bahseder. (Butler, 2013, s. 98-99) Gerçeküstücü akımının sanatsal üretimini üç temel kaynakla tanımlanır; Otomatizm. Rüyaların Yorumlanması. İlişkisiz nesnelerin yan yana gelmesidir. Gerçeküstücülükte Otomatizm (özdevinimcilik) ve oneirizm (düşçülük) dır. Sözlük anlamı özdevinim olan Otomatizm, önyargı, ilke, kural olmaksızın bilinçsizce yapılan sanatsal çalışmadır. Özellikle gerçeküstücü sanatçılar tarafından sergilenen davranış biçimidir (Otomatizm, 2012).

Gerçeküstücülük, daha önce ihmal edilmiş çağrışım biçimlerinin üstün gerçeğine, rüyanın her şeye kadir gücüne, düşüncenin başına buyruk oyunlarına inanır. Diğer bütün

ruhsal mekanizmaları yıkmaya ve yaşamın temel sorunlarının çözülmesinde onların yerini almaya çalışır (Breton, (t.y.) 433-439 Akt. Yılmaz, 2013: 174).

3.2 Jackson Pollock'un Yaşamı ve Sanatı

Şekil 1. Jackson Pollock ,

28.11.2022 tarihinde <https://www.wikiart.org/en/jackson-pollock> adresinden erişildi.

“Bilinçaltı modern sanatın çok önemli bir parçasıdır ve bence bilinçaltı dürtüler resimlere bakarken çok önemliler.” Jackson Pollock

Pollock'un damla stili, teknik olarak ilk defa uygulanan bir buluş değildir. 1920'li yılların ortalarında Sürrealist'ler de boyayı akıtarak veya sıçratarak deneysel bir şekilde yüzeye uygulamışlardır. Ancak Pollock'un resimlerinin diğerlerinden ayrılma sebebi, tekniği kullanma şekli ve resimde devrim olarak sayılan bu yaklaşımı biçimlendiren düşünceleridir (Fineberg, 2014: 97).

Tam adıyla Poul Jackson Pollock, 28 Ocak 1912 yılı Cody doğumludur. Kendine özgü damla boyama tekniği geliştirerek genç yaşında kendinden söz ettirmeye başlar. Jackson' un genç yaşındaki başarısına rağmen kolay bir hayatı olmaz. Uzun yıllar, yerlilerin yaşadıkları yerleri keşif projesine dahil olmalarıyla farklı yerlerde yaşamak zorunda kalır. Arizona'ya taşındıklarında Jackson henüz bir yaşındadır. Dört yıl bu bölgede yaşarlar. Kızılderilileri'nin evi Wyoming, Phoenix Arizona, Maidu'ların evi Chico California,

Chumash'ların evi riverside California bu yerlerden bazılarıdır. Pollock, bu keşif sürecinde, Batı eyaletlerinde bulunmasıyla, yerlilerin hayatlarını ve onların kültürünü birebir gözlemler. Henüz 11 yaşındayken Phoenix civarında onların kültürüyle tanışır. Bu nedenle ilk başta yerli kültüründen ve yerli kültürünün etki ettiği Totemik dönemin öğeleri de sanatını etkiler. Bu sosyal karmaşa içerisinde zamanla babasından uzak bir hayat da yaşamak zorunda kalır ve psikolojik olarak yıpranır. Alkolü de aşırı kullanmaya başlamasıyla tedavi görmesi gereken boyuta gelir (Ingram, 2017: 5- 20).

Şekil 2. Kızılderili Kültürü, <https://www.bilgipedia.com.tr/amerikan-yerlileri-kizilderililer-tarihine-kisa-bir-bakis/> , Erişim Tarihi : 3.12.2022

Yerli sanatı açısından, Pollock ve ailesinin müze ziyaretleri önemlidir. Bultman, Pollock ile birlikte “Yerli sanatına bakmak için her yere gittiklerini” ve gezi sırasında Amerikan Yerli Müzesi’ne ve Amerikan Doğa Tarihi Müzesi’ne birden fazla kez gittiklerini, burada Kuzeybatı Kıyısı sanatını gördüklerini vurgular. Bu noktada müze ziyaretlerinin de Pollock’ un hayatına etki ettiği görülür.

Pollock’un ilgisi gençliğinin Kuzey Batı yerli sanatıyla sınırlı değildir. Tersine “çok olumlu imgeler bulduğu yerli sanatının bütün alanını içerir. Ayrıca Pollock Kuzeybatı sanatı konusunda ‘Ay Kadın Daireyi Keser’ adlı resmini yayımlayan DYN’nin Amerindiyen sayısından da bir şeyler öğrenir. Pollock aynı zamanda Kuzeybatı sanatıyla ve onun “yerli

uzayının” New York’lu ressamlarının üzerindeki etkisiyle ilgili yeni Iconograph dergisinin bir baskısını da saklar. Ayrıca Pollock, Birleşik Devletler Yerli Sanatı Sergisi’ne katılan New York sanat topluluğunun birçok üyesinden biridir (Ingram, 2017: 5-20).

Şekil 3. Jackson Pollock, 2021, 28.11.2022 tarihinde <https://uzayla.com/soyut-disavurumcu-bir-ressam-jackson-pollock/> adresinden erişildi

Pollock yerli kültürüne ait raporları incelerken, Etrology’i de kaynak olarak kullanır. Rus asıllı Lee Krosner ile tanışmasıyla eserlerinde Picasso etkileri de görülür. (Kamışoğlu, 2012: 21-32).

Modern soyut resmin en önemli temsilcileri arasında gösterilen Jackson Pollock, sanılanın aksine, sanat hayatının ilk yarısını figüratif resimler yaparak tamamlar. Hatta ölümüne yakın, yaptığı son resimlerde figür, Pollock resminde yeniden görünürlük kazanmaya başlar. Jackson Pollock, gençliğinin bir kısmını California’da geçirir. California, o yıllardan günümüze kadar Amerika Birleşik Devletleri’ndeki figüratif resmin merkezidir. Bunun sebeplerinden biri Meksika’dan etkilenmeleridir. Jackson’ın Los Angeles’ta gittiği sanat okulu Meksika sınırına yakındır. Ayrıca yine o dönemde Rivera, Siquerios ve Orozco’nun figüratif duvar resimleri Amerika’da da popüler hale gelmeye başlar (Kalfa, 2019: 116-117). Yakın bir zaman sonrasında büyük siparişler almaya başlar. Hatta büyük boyutlu bazı eserleri MOMA’da (The Museum of Modern Art – New York) yer alır. Büyük Dripping resimleri ve Accobonac Creek manzarasından etkilenmesiyle de “The Sounds lo The Grass” serisi de sanatına etkilere örnektir.

1932 yılında babasına yazdığı bir mektupta, “Sanatçı kelimesini dar anlamda kullanmıyorum; bir şeyleri inşa eden, yaratan; Batı’nın düzlüklerinde veya Pennsylvania’da bir demir madeninde fark etmez, dünyayı biçimlendiren insandan bahsediyoruö. Bu bir kurgu meselesi; birisi fırçayla, birisi kürekle yapar, bir başkası kalemi seçer” diyerek sanata olan düşüncelerini belirtir (1932’den akt. Harrison, 2000: 11-13).

Jackson, bu gelişmelerle birçok karma serginin yanı sıra 1943 de Peggy Guggenheim’in Yüzyılın Sanatı Galerisi’nde ilk sergisini açmıştır ancak beklediği ilgiyi görmemiştir. 1940 yılında Amerikan Soyut Dışavurumcu sanatçılar bir grup oluşumu başlatır. Kurumlar, vakıflar, dernekler bu gruba destek olur. 1941 yılında Pollock hakkında yorumlar başlar. Clement Greenberg’e göre Pollock’un resimleri Amerika gibi yeni, güçlü, enerjik ve özgürdü. Horizon’ da ki düşünceleri şu şekildedir:

“Adı Jackson Pollock, sanatının görünümü Graves ve Tobey’ ninki kadar orijinal ve benzersiz bir şekilde yerel değilse de içerdiği duygu belki daha radikal biçimde Amerikan. Faulkner ve Melville böylesi bir şiddet, öfke ve keskinliğin yerliliğine tanık olarak çağrılabilir.” (Guilbaut, 2009: 224 Akt. Kamışoğlu, 2012: 21-32).

Pollock ne kadar olumsuz eleştirilse de, 1949 yılı itibariyle bir kültür ekolü haline gelir ve 1950 yılında da Vogue dergisinde eserleri yer alır.

Öteden beri ilgi duyduğu Kızılderili kültürü ve hayranlık beslediği ustaların resimlerinden öğrendiklerini harmanlamaya başlar, soyut bir gerçeküstücülüğü denemeye karar verir. Organik ve geometric biçimlerin birlikte görüldüğü o resimlerdeki boyasal etkiler, ileriki yıllarda onu tamamen soyut bir resim anlayışına taşır ve 1950’li yılların en parlak yıldızlarından biri haline getirir (Yılmaz, 2013: 227).

Şekil 4. Jackson Pollock'un Evi, ,28.11.2022 tarihinde <https://www.stonybrook.edu/commcms/pkhouse/> adresinden erişildi

Spring, The Hamptons'ın lüksünün hemen dışında ve Manhattan'dan iki saatten daha az bir mesafede, doğada çok sakin bir kasabadır. 1945'te eski bir ahır ve Accabonac Deresi'nin muhteşem manzarası olan ahşap bir kulübe alırlar. Ahır zamanla bir stüdyoya dönüştürülür. Burada zeminde tuval ile resmi de yapmaya başlar ve onu tüm dünyada ünlü yapan 'action painting' olarak adlandırılır (Ingram, 2017: 38-42). Günümüzde ev ve stüdyo bir müzeye dönüştürülür ve 1994'ten itibaren Ulusal Tarihi Yerler Siciline ve Ulusal Tarihi Dönüm Noktasına dahil edilir. Sanatla geçen hayatı trafik kazasıyla son bulur.

Şekil 5. Jackson Pollock, Number 34, 1949 10.12.2022 tarihinde <https://www.theguardian.com/artanddesign/2015/jun/19/why-jackson-pollock-painting> , adresinden erişildi

Pollock damlatma tekniğinde, yere gevşekçe serilmiş oldukça büyük boyutlu tuval üzerinde, bir elinde boya kutusu, bir elinde de sopaya benzer fırçasıyla gezinerek sanatını yapar. Fırça ve palet kullanmaz. Boyaları bazen altı delik kutulardan da akıtarak uygular veya sopa fırçasını tuvale değdirmekten yukarıdan sıçratır. Tuvalin her tarafında ritmik bir şekilde gezinen inceli kalınlı ve birbiri üstüne gelmiş boyalar, ilginç bir görsel derinlik oluşturur. İlerleyen zamanlarda daha yoğun bir kıvam elde etmek için boyalara kum ve benzeri şeyler de katmaya başlar. Sınırları kesin olan tuvaleri alan olarak kullanırken, başlangıcı ve sonları belli olmayan, sınırsız düzlemler yaratır. Max Ernst ve Tobey de benzer teknikleri deneseler de, Pollock bu tekniği uygulamaktan vazgeçmez ve kendi doğru stilini yansıtmayı başarır. “Tobey’-nin o yıllarda yaptıkları mistikken, Pollock’unkiler düşünsel; Ernst’inkiler büyüselken, Pollock’unkiler yaratıcı, taze ve çekiciydi.” Yılmaz’ın da belirttiği gibi Pollock yöntemi, içsel bir yaşantının bir doğaçlama yoluyla dışavurulmasında çok daha elverişlidir. O yıllarda Yeni Amerikan Sanatını anlatan yazarlardan biri olan Harold Rosenberg, soyut dışavurumcu tekniğine eylem resmi terimini de kullanır. Mekansal bağlamı olmayan, eylemi ön plana çıkarılan saha olarak görülür. “Pollock’a göre, ‘saf bir Amerikan resmi’ yaratma çabası, ‘saf bir Amerikan fiziği ya da matematiği’ yaratma çabası kadar saçmaydı” (Yılmaz, 2013: 229 – 231). Pollock yine 1944 yılında, kendi yaptığı bir

açıklamada “Çağdaş resmin ana sorunları, herhangi bir ülkeden bağımsızdır.” Diyerek özgür ve dışavurumcu kimliğini bir kere daha ortaya koyar.

Pollock yine yaptığı röportajlarında,

“Gerilmemiş tuvali duvara veya yere çivilemeyi tercih ederim. Sert bir yüzeyin derincine ihtiyacım vardır. Yerde daha rahat ederim. Kendimi daha yakın, daha bir resmin parçası hissederim. zira bu şekilde resmin etrafında yürüyebiliyor, dört köşeden çalışabiliyor ve gerçek anlamda resmin içinde olabiliyorum (...) Resmimin içinde olduğumda, ne yaptığının farkında olmam. Ancak bir alışma devresinden sonra, ne yaptığımı görürüm. Değişiklik yapma, görüntüyü bozma vs. gibi kaygılarım yok, zira resmin kendi yaşantısı vardır. (...) Çizimlerden veya renkli eskizlerden çalışmam. Boyanın akışını control edebilirim. Bir kaza olmaz, bir başlangıç ve sonun olmadığı gibi” (Pollock, 1998: 69-73)

Beden Sanatı ; “Performans” kelimesi, Türkçeye “Gösteri” olarak çevrilir. (Türk Dil Kurumu Sözlüğü) Kelimenin köken anlamına bakıldığında bir işi göstererek yapmak, izleyiciye bir şeyler göstermek anlamına gelir. Performans, içerisinde bir amaç, hikâye, etkileşim, performansı gerçekleştiren kişi veya kişileri barındıran ve bu kişilerin haricinde izleyiciye ihtiyaç duyulan bir eylem, bir süreçtir (Martinez ve Demiral, (t.y.): 182). Performans sanatçılarının en belirgin özelliği bedenlerini sanat dili olarak kullanıp, sanatın alışılmış dilini yıkmaya çalışmalarıdır. Bu bir başkaldırı, bir ifşa şekli ve bir direnme yöntemi gibidir; bu, sanatın yerleşmiş kurallarına karşı bir saldırı olarak bile görülebilir. Sanat eseri artık bir heykel ya da tuval resmi olmaktan çıkmaya başlamıştır. Bu doğrultuda performans sanatçılarının en önemli gayeleri kurulu olan düzeni; ölümsüz, eşsiz ve paha biçilmez olan geleneksel sanat yapıtlarının yöntem ve malzemelerini ve bu malzemenin satıldığı, sergilendiği, korunduğu mekânları terk etmek istemeleridir (Giderer, 1995: 51 Akt. Martinez ve Demiral, (t.y.): 184). Artık sanat malzemesi değişmeye başlamış ve “insan bedeni” sanat eserinin içerisinde yer alırken, beden sanatı gündeme gelmiş ve beden, sanat eserinin kendisi haline gelir. Bu da sanatın halkın içine, sokaklara, alışveriş merkezlerine, meydanlara ve daha birçok kamu alanına taşınmasını sağlar. İnsanlar sanatla daha iç içe olurken, sanatçının daha çok kişiye ulaşması ve kendini daha iyi ifade etmesi olanağı doğurur (Martinez ve Demiral, (t.y.): 185). Pollock sanatında ise, beden anlık bir ritimle, damlatma tekniğini uygularken belli bir performansı yansıtır. Sanatına bir nevi bedenini de dahil etmiş olur.

Fluxus;_tam olarak bir akım olarak nitelendirilmese de anlamı “akış” olan, birçok kaynağa göre Almanya’da ortaya çıkmış ve yayılmış bir harekettir. Fluxus, döneminin kültürel ve toplumsal muhalif yapısından beslenir ve buna tutunan sanatçıların genel tavrı olarak kabul edilir (Martinez ve Demiral, 2014: 186). Fluxus’un yapısının algılanabilmesinde, Ken Friedman’ın on iki Fluxus kriteri önem taşır. Bunlar; Küresellik, sanat ve yaşam birliği, intermedia, deneysellik, şans, oynusallık, sadelik, imalılık/kapsayıcılık, örneklendirmecilik, özgüllük, zamanda varoluş, müzikalite (Friedman, 1998: 244). Germaner’e göre, günümüze kadar etkisini hissettiren Fluxus bir akımdan ziyade bir anlayıştır (Germaner, 1997: 59). Fluxus’un farklı disiplinlerle olan etkileşimi onu bir sanat tarihi meselesinin ötesine taşır. Edebiyat, müzik, dans, tipografi, mimarlık, sosyal yapı, matematik, politika... vb. olgular Fluxus’un oluşum sürecinde etken konumdadır. Fluxus, toplumu ve hayatı görmenin eylem ve yaşam aktivitesi yaratmanın bir yoludur (Friedman, 1998a: IX). Fluxus hareketinde yaşamın doğal akışındaki süreçler önemlidir. Bu süreçler, Saper’in ifade ettiği ‘deneme yanılma yöntemlerini’ içinde barındırarak, sanat eserlerinin oluşum süreçlerine rastlantısal durumları dahil eder (Saper, 1998: 139). “Fluxus sanatçıları, tesadüf ve doğaçlama gibi dadaist stratejileri benimserler” (Farthing, 2013: 513). Doğaçlama, anlık stratejiler Jackson Pollock sanatında da vardır. Bu nedenle Fluxus ile sanatı kesişir.

3.2.1 Carl Jung & Semboller & Kızılderililer & Jackson Pollock

Carl Gustav Jung, 26 Temmuz 1875’te İsviçre’nin Kesswill kentinde (Thurgau Kantonu), bir kilise rahibinin oğlu olarak dünyaya gelir. Tıp diplomasını Basel’de alır ve 1900 yılında Zürih’te Burghölzli Akıl Hastanesi’nde göreve başlar. Yeni yöntemiyle yaptığı araştırmalar sonucunda giderek ün kazanmış ve Massachusetts Clark Üniversitesi’nden de bir onur ödülü alır. Bu süreçte kendisi Freud’un savlarını deneysel olarak da kanıtlar. 1913 yılında yaptığı psikanalizlerle Analitik Psikoloji ya da Kompleks Psikoloji olarak adlandırılır. Bu yıldan sonra, daha çok bilinçdışının yapısını, psikolojik davranış sorunlarını araştırmaya yönelir (Fordham, 2019: 7-8).

Jung araştırmalarına devam ederken ilkel insanların zihinlerini araştırma sürecine de yönelir. 1921 yılında Kuzey Afrika’da kaldıktan sonra Arizona’da ve New Mexico’da Pueblo Kızılderililer arasında yaşar. Bu noktada, Pollock ile yerli kültürüyle keşişmelerini görmekteyiz. Mexico’dan sonra Kenya, ABD, Hindistan, İngiltere ve bazı Avrupa lkelerinde de araştırmalarına devam eder.

Jung’un araştırmalarına bazı doğu bilim insanları da dahil olur. Frankfurt’taki Çin Enstitüsü müdürü, Çin Felsefesi ve şiirleriyle tanınan Richard Wilhelm ile “*Altın Çiçeęin Sırrı*” adlı çalışma yayınlanmıştır ayrıca Alman Hintbilimci Zimmer ile son çalışmalarını *Der Weg Zum Selbst* adlı kitapta derleyip yayınlar. Bir diğer ortak çalışması da Macar mitoloji uzmanı Karl Kerényi ile “*Das gttliche Kind*” ve “*Das gttliche Mdchen*” adlı kitaplarda yer alır. Bilimsel çalışmaları, ilgi alanları, insanlarla kurduğu diyologlar uluslararası tanınırlığını arttırır ve 1936’da Harvard niversitesi’nce önde gelen biliminsanları tarafından onur ödülüne layık görülür. 1930 yılında ise Oxford niversitesi’nce Onursal Doktora unvanı verilir. 1930 yılında Deutsche Arztlische Gesellschaft für Psychoterapie’ nin onur başkanlığına 1933’de Uluslararası Genel Psikoterapi Tıp Derneği Başkanlığı’na getirilir (Fordham, 2019: 8-10)).

Kişilik yapısı olarak da sporla uğraşmayı, sohbeti seven, araştırma yönünü detayları hatırlamasıyla da destekleyen biri olarak bilinmektedir. Psikolojinin yanı sıra klasikbilimci, mitoloji ve karşılaştırmalı dinlere de yönelerek çalışma alanlarını genişletmiştir. Jung başarılarla dolu çalışma hayatının ardından, 6 Haziran 1961’de İsviçre Ksnacht’da vefat etmiştir.

Jung psikolojisi ilk olarak normal, nörotik ve psikotik insanlarla olan kendi deneylerine dayatır. Jung’a göre bilinçli zihin “kendisinden daha eski olup, onunla birlikte olan, aynı zamanda ona karşı işlevini sürdüren bir bilinçdişi ruhtan ortaya çıkıp bymektir” (Jung, (t.y.): 281).

Jung yaklaşımına göre, ruhsal imajlar tarafından kuşatılmış durumdayız bu nedenle kendi dışımızdaki şeylerin özüne ulaşamayız. Buna havanın frekansları, ses tonları, renk, ışıklar ve dalga boyutları da dahildir. Bu noktada psilolojide ruhsal gerçeklik devreye girer. Ruhun bu gerçekliğine Jung, içsel ya da ruhsal sürece, dışsal ya da çevresel olana eş bir değer verir. Ruh kavramında ise, Libido üzerinde durulur. Genel ruhsal enerjiyi libido olarak adlandırır. Latince Libido sözcüğünün hiçbir biçimde açıkça cinsel bir anlamı yoktur. Sözcük genel olarak istek ve dürtü anlamını taşır Libidoda ise iki karşıt kutup arasında akar.

Karşıtlar arasındaki gerilim arttıkça enerji de artar. Libido doğal olarak ileri ve geri hareketlerindedir. Jung, bilincin isteklerini yerine getiren ileriye doğru hareketi ilerleme, bilinçdışının isteklerini karşılayan geriye doğru hareketi ise gerileme olarak adlandırılır. Ayrıca yapıtlarında olguları tanımlarken, “simge” sözcüğünü belirli bir anlamda kullanmakta ve “simge” ile “im” arasında ayrım yapar. İm, gerçek bir nesneye karşılık gelir ya da gerçekliği temsil eder. Öte yandan simge daha geniş bir anlama sahiptir ve daha kesin bir biçimde söylenmeyen ruhsal bir olguyu karşılar. (Fordham, 2019: 21-23)

Jung’a göre psikoterapik ya da analitik yönetime tek bir yanıt verilememektedir. Tedavinin her vakada farklı olduğunu vurgular. Belirli bir yönetime bağlı kalmamayı savunur. Bu nedenle psikoterapinin özü yöntem değildir. Her hasta için farklı bir yaklaşım gerektiğine inanır. Daha öncede belirtilen gibi ona göre ruh bedenden daha karmaşık ve uzlaşmaz bir yapıdadır. Birey, bilincine varabilirse dünyanın yarısının ruhtan olduğunu anlar. Bu nedenle, ruh bireysel bir sorun değil bir dünya sorunsalıdır ve bir psikiyatrist tüm dünyayla uğraşmak zorundadır (Jung, 2009: 113-114).

O dönemlerde çoğu sanatçı Freud’dan etkilense de, Jackson’un hayatında ve soyut dışavurumcuların hayatına daha çok Jung etkilidir. Jung, kişisel bilinçdışının varlığını kabul etse de daha derin bir katmanın varlığından bahseder: “Her bireyde aynı olan, ikinci bir kolektif, evrensel ve kişilerüstü psişik sistem.” Şeklinde ifade eder. Batı’nın bireyselliğini önde tutmayı reddeder, insan deneyimlerindeki tekrarlanan toplumsal unsurlara odaklanır. Pollock’un yaptığı çalışmalarda zaman zaman Jungcu düşüncenin daha kişisel bir yansıması görülür. Şizoid eğilim teşhisi konulan ve belirgin bir feminen eğilimi Pollock, Jungcu analize başlar. Bu noktada, özellikle Bird adlı eserine ele aldığımızda, iyileşme aşamasındaki aşamaları ifade ettiği söylenebilir (Ingram, 2017: 25).

Jung ilkel toplumların yapılarına da ilgi duyar ve kabilelerin davranış biçimlerini de araştırmak için bazı ziyaretlerde bulunur. Jung’un Taos Pueblo yerlilerini ziyareti sırasında, Ochwiay Biano ile yaptığı sohbette, beyazların ne kadar acımasız göründüklerini söyler. “Beyazlar hep bir şeyler isterler ve her zaman huzursuzdurlar. Ne neyin peşinde olduklarını biliyoruz ne de onları anlayabiliyoruz, bizce onlar deli” diyerek düşüncelerini aktarır. Biano beyazların kafalarıyla düşündüklerini ama asıl olması gerekenin kalbini göstererek, kalpleriyle düşünmeleri gerektiğini belirtir.

Jung ve semboller söz konusu olduğunda, dini sembollerin rolünün “insanların yaşamlarına anlam kazandırmak” olduğunu söylemiştir. Semboller, nesnelerin ve

durumların kavranması için ön koşul olduğunu ileri sürmüştür. Cassirer (2011, s.45-46) sembollerin (sanat, din, dil vs) “ortak bir dünyanın” inşası için ne kadar katkı sağladıklarını belirlenmesi gerektiğini ve dilin, sanatın, bilimin her türünü kendine özgü dünyasında anlaşılması gerektiğini belirtmiştir (Kınam, 2019: 26).

Simgeler ise, bir yanda ruh için sürecini imgelere dile getirirler, öte yanda, imge durumunda dönüşüp, resim izlenimini uyandırır; yani bunların anlam içeriği, ruh içi süreci etkiler ve ruhsal enerjiyi uyarır. Her imge, hem bireysel, hem de toplumsal açıdan değerlendirilip yorumlanmalıdır (Jung, 2006: 65).

Pollock’un Jung’tan alıp kullandıkları Pollock’un erken dönem resimlerinin bu resimlerin yaptığı kabul edilen şeyin bunu nasıl yaptıklarının formal bir açıklamasıdır. Jung belli görsel simgeleri –birbirinden uzak kültürlerde ortak olduğu görülen belli motifler ve imgeler- doğal imleri olarak kabul etti. Bu motiflerin bir çoğu kendisine psikanaliz uygulanırken yaptığı resimlerde ortaya çıkar (Kamışoğlu, 2012: 112).

Donald Gordon’a göre; “Pollock resimlerinde daha önce Jung’da okuduğu veya kendisine anlatılan Jung kavramlarını bilinçli bir şekilde kullanmıştır. Pollock bilinçaltı imgelerini bilinçli olarak incelemiş ve onları Jung felsefesi doğrultusunda işlemiştir; Pollock’un bilinçaltı sembolizmi gerçekten de prototipik ve alternatiftir. Bu sembolizm Jung felsefesi ile izah edilebilir, ancak bu izah, sembolizmi zihinsel bir inceleme olmaksızın sadece sanatın hammaddesi olarak kabul eden Pollock’un kendisi tarafından getirilmektedir. Gordon üçüncü seçeneği doğru bulmuş ve şu gözlemi dile getirmiştir (Landau, 1989: 204).

3.3 Kızılderililer

Amerika kıtasında kültürel belleği oluşturan ve Western denildiğinde, Eski Batı’ya doğru göç ile başlayan olaylar, yaşam stili ve kültür akla gelir. Günümüzde de, küresel dünyada ister istemez dönüşüme uğrasa da, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayanların giyim, sanat ve politikasına yön veren bir yaşam tarzıdır Western. (Aytekin, 2013: 3).

Asya’dan Kuzey Amerika’ya geçen ve “Amerika Yerlileri” sekenesini oluşturacak olan göçmenlerin altı yerli kültür sahasını meydana getirdikleri düşünülür; (Collier 1968: 51): 1- Meso-Amerikan 2- Güneybatı 3- Intermediate 4- Kuzeybatı 5- Arktik 6- Doğu – Kuzey.

M.Ö. 5000'lerden itibaren Alaska ve Kuzeybatı Kanada'da yaşadıkları düşünülen (Oswalt-Neely 1996: 17) Na-Dene dil ailesine bağlı "Kızılderili" kabileleri coğrafi olarak geniş bir bölgede yaşadılar. Kuzey Pasifik'de, Alaska ve Kanada kıyılarında; Haida, Eyak ve Tlingit (Auk, Chilkat, Sitka) kolları bu bölgelerde yer aldılar (Wissler 1996: 270). Kendilerine Dene diyen, fakat Athabaskan olarak bilinen Amerikan "Kızılderilileri" ise Alaska'dan McJenize Vadisi'ne, McKenzie Nehri'nden Alberta'ya, Rocky Dağları vadisi, Güney British Columbia'ya, sonra da Arizona ve New Mexico'ya kadar ulaşan kabilelerdir.

Rocky Dağları ve Hudson Körfezi arasında Chippewa'lar, Yellowknife'lar, Dog-rib'ler, Hare'ler, Beaver, İngiliz, Carrier ve Slave'ler; Yukon topraklarında ise Khotana, Kutchin ve Loucheux [Degu-the Dene] (Stewart 2000: 7) kabileleri yaşamıştır (Wissler 1996: 270). Kutchin'lerin güneyinde Han'lar ya da Gens de Fou'lar, onların güneyinde Kaska, Secanais, A-Bha-ta, Tsa-Tcu [kunduz], Sa-Arcix, Takkuli [Taşıyıcılar], Tsil-koten [Chilcotin] kabileleri vardır. ABD'nin güneyinde Arizona ve New Mexico'da ise yine Na-Dene ailesine mensup Navadjo [Navaho] ve Apache kabileleri bulunmaktadır. Bunların uzak kuzeyden Merkezî British Columbia'ya M. S. 1200-1500 arasında göç ettikleri söylenir. Biri Vancouver yakınlarında 16'sı Washington Eyaleti'nden Kuzey Kaliforniya'ya kadar uzanan bir hatta olmak üzere 17 küçük grup ise Pasifik sahili boyunca yerleşir. Güney British Columbia'da, Vancouver civarlarında tecrit edilmiş vaziyette Nicola'lar; Washington Eyaleti'nde Kwalhioqua'lar; Oregon'da Coquilla, Chastacosta, Chetko, Tututne, Umkwa kabileleri; Kuzey Kaliforniya'da Hupa, Kato, Chilula, Mattole, Tolowa, Nangtl, Sinkyme, Lassik, Wailaski ve Whilkut kabileleri vardır. Bu küçük kabileler sayıca az bir nüfusa sahiplerdir ve sahil şeridini başka soylardan gelen kabilelerle birlikte paylaşmışlardır (Stewart 2000: 7-8).

Şekil 6. Oklohoma Eyaleti ve çevresi, Amerika .14.12.2022 tarihinde

<https://www.abdpost.com/amerikadakieyaletler/25060/><https://www.abdpost.com/amerika-daki-eyaletler/25060/> adresinden erişildi.

Avrupalılar kıtaya ilk ayak bastıklarında karşılarında, orada asırlardan beri yaşayan kabileleri buldular. Kızılderililerin nüfusu konusunda değişik tahminler ileri sürülmüştür. Günümüzde ABD Makamları tarafından resmen kabul edilen kabile sayısı 573'tür. Jackson Pollock ve ailesinin de dahil olduğu keşif projesi yıllarında da aynı sayıda veya biraz farklı sayıda kabile bulunduğu kabul edilebilir. Keşif sırasında, Kızılderililerin kültürleri ve gelişmişlik derecesinin cıvalı taş devri düzeyinde olduğu belirtilir. Kültürleri sözlü geleneğe dayanır. Masalların ve rüyaların anlatılmasına büyük bir değer verilir. Kitap ve yazı o dönemde yoktur ve bu kısıtlı alanda basit bir dille iletişim halindedirler.

Kuzey Amerika'daki Kızılderili toplumu, her bakımdan sıkı sıkıya toprağa bağlıdır. Toprağa ve doğa koşullarına bağlılık dinsel inançlarının ayrılmaz bir parçasıdır. Kızılderili inanç dünyasında Tanrı, cennet, cehennem gibi kavramlar bulunmaz. Onlara göre, dünyaya bir "Kuvvet" hakimdir. Bu kuvvet bütün canlı varlıklarda kendini gösterir, iyi kullanılırsa, bu kuvvet iyilik doğurur, kötü kullanılırsa, kötülük doğururdu. İyi yaşayabilmek için insanların bu kuvvete erişmeleri, ona yaranmaları gerekir. Değişik dil, gelenek ve ritüellere sahip Kızılderililerin inançları konusunda bir genelleme yapmak gerekirse, bazı ortak unsurların bulunduğunu söylemek mümkündür; Doğayı ve doğadaki varlıkları kutsal semboller olarak görürler, belirli bir kutsal kitap yerine mitolojik hikâyelerin kabilenin kutsal kişileri tarafından aktarılır, şaman veya şifacı denilen ve ruhlar dünyası ile ilişki kuran seçilmiş kişiler vardır. (Zeytinoğlu, 2020: 193 - 194).

Kızılderililere ait tolan kültür öğeleri ise, 19. Yüzyıldan sonra müzelerde yer almaya başlar. Yapılan araştırmalar, Amerika yerlilerinin kıtaya ilk defa milattan önce on bin ile milattan önce iki bin arasında ayak bastığını gösterir. Kaynağı Asya olarak görülen bir dizi göç dalgasıyla Amerika kıtasına ayak basan yerliler, burada yeni yerleşim yerleri oluşturur ve Avrupalıların onlara ulaşmasına kadar ki olan süreçte tamamen kendilerine özgü bir kültür içerisinde yaşarlar. Avrupalıların ilk keşiflerinden sonra kurduğu kolonilerle kıtayı yavaş yavaş kendi himayesi altına alma çabası ve kültürel değişime uğratmasının yanı sıra, bu süreçte Kızılderililere yaptıkları toplu kıyımlar yüzyıllar boyunca Kızılderili kabilelerinin ırkçılık görmesine ve sahibi oldukları topraklardan uzaklaştırılmasına ve yabancılaştırılma politikalarına mağruz kalmışlardır. Avrupa'dan gelenlerle yüzyıllar süren etnik değişime uğratma zorunluluğu yaşasalar da, Kızılderili kabileleri bazı direniş grupları oluşturdu ve varlıklarını korumak adına tüm güçleriyle savaştılar (Marriott ve Rachlin, 1994: 11-33 Akt. Kızıldağ, 2017: 1022).

Zamanla Kızılderililer de değişime uğramış olsa da 1960 yıllarda mistik kültürleriyle en çok merak edilen ve sanata yansıtılan kültürlerden biri olurlar. (Aytekin, 2013: 7). Kızılderili kültür yapısını düşündüğümüzde, onlar da varoluşçu yapıdadır. Şaman ritüellerle beslenen bir kültürdür. Kum üzerine boyama yapan yerliler, dört pusula noktasından başlayıp merkeze doğru yönelirler, Burada her bir element uyum içinde yer alır. Pollock bu durumu “eşit miktarda ilgi göstermek” olarak nitelendirir. İlerleyen zamanlarda da Pollock, tıpkı yerli ressamı gibi yerde çalışmaya başlar (Ingram, 2017: 30).

Şekil 7. Pollock, Going West (Batıya Doğru)1934-35,

İşte Pollock, Ingram

3.3.1 Kızılderili Sanatı ve Mitleri

Başlangıçtan itibaren, Batı Amerika Sanatı, müzelerde de görüleceği gibi, Kızılderililerin yaşamları ile ilintilidir. Batı'da, Amerika Yerlilerinin bulunması, eski ressamaları, muhteşem ormanların, ovaların ve çöllerin içine çeker. Oklahoma Eyaletine bağlı Tulsa şehrinde bulunan Gilcrease Müzesi 'nde 10.000' in üzerinde, ustalara ait resim, desen, heykel ve Amerika Kızılderili resim koleksiyonu yer alır.

Amerika Yerli Kızılderili kabilelerinin kültür tarihinde “Örümcek” çok önemli bir yer tutar. Ateşin insanlık tarihinde ve medeniyetlerin oluşmasında ve yok olmasında tarihi rol oynadığı kültür tarihçilerimiz tarafından bilinmektedir. Ateşi yeryüzüne getirmek için Amerika Kızılderili destanlarında Göktanrı'nın yarattığı bütün hayvanların büyük bir yarış içine girdiği Kızılderili Destanlarında yer alır. Bütün hayvanlar ateşi getirmek için ellerinden geleni yaparlar (Aslan, 2015: 58-60).

Kaliforniya Kızılderili mitinde, Amerika kıtası büyük bir kaplumbağa olarak kabul edilir. Lujan, Latin Amerika kültürünü hayalinde tekrar günümüz gerçekliği içinde gösterir. Modern kültür işaretleri yanında, Pueblo spiritual (ruhsal) varlıkları, Kachinalar (insan ve Tanrı arasında aracı görevini yapan, Pueblo yerlilerinin dinsel, geleneksel uygulamalarında görülen, maskeli, tüylerle ve çeşitli semboller içeren giysilerle tasvir edilen, tahta oyuncakları da bulunan, mistik varlıklar) , mimari unsurlar bir arada görülebilir. 60 sonrası Pop Sanat, Yeni Yerli Sanatı ve Postmodern sanat kapsamında, yeni figüratif eğilimler ve farklı etnik kimlikler öne çıkar. Amerika'nın Güneybatı bölümü, ikna edici bir şekilde “yerin ruhu”na sahip ve Batı'daki diğer bölgelerden farklı olarak, sık sık gizemli ya da spiritual, büyüleyici olarak nitelendirilmektedir (Aytekin, :6-8)

Şekil 8. Aytekin, Kızılderililer, Kızılderili dokuması Yıldız Motifi

Kızılderili motifleri ise genellikle Geometrik, Bitkisel ve Sembolik öğelerden oluşur. El sanatlarında daha çok “Yıldız” motifleri Navaho dokumalarında yer alır. Ayrıca dokumalarda “Pıtrak” motiflerini sıklıkla uygularlar.

3.4 SEMBOLİZM

3.4.1 Sembolün Tanımı ve Diğer Kavramları

Farklı disiplinler sembol üzerine yüzlerce farklı tanımla bulunur. Bunlar; Sembol, remiz, alem, misal, timsal ve alamet karşılığını taşır. Sembol, kendisinden başka bir realiteye dikkat çeken, birşeyin yerine geçen veya onu tasvir eden bir nesne, bir fiil veya insanlar tarafından yapılmış herhangi bir işarettir. Sembol, açıklanamazın ifade biçimidir. İnsan düşüncesinde görünemeyen bazı şeyleri, onunla ilişkisi nisbetinde görülebilir bir şekilde tasvir eden şeylere sembol denir. Duygularla algılanamayan şeyleri, algılanabilir bir hale getiren somut şeylere ve işaretlere sembol denir (Ataşağın, 1997: 369-387).

“Semboller hayatta kullandığımız bildiğimiz anlamının yanında kullanıldıkları yerlere kendine has anlam katan resim, işaret ya da imgeler olarak tanımlanmaktadır” (Jung, 2009: 20)

“Sembol sözcüğünün kökeni, eski Mısır dilindeki symbolon sözcüğünün Grekçe’ye geçmiş hali olan symballein fiilidir, “birlikte tartışmak, birlikte birleştirmek, bir arada toparlayıp bağlamak anlamlarına gelir” (Salt, 2017: 288). Resimlerde kullanılan her sembol de, sanatçının anlatmak istediklerini birbirine bağlar ve ifade ettiği anlamı bize daha detaylı

aktarır. Kimpel in yorumuna göre de, “Sembol, kendisinden başka bir realiteye dikkat çeken, birşeyin yerine geçen veya onu tasvir eden bir nesne, bir fiil veya insanlar tarafından yapılmış herhangi bir işarettir” (Kimpel, 1984:132).

Semboller, gramatik, teknik, mantıksal, mistik bir biçimde bilinen bir gerçeklikten hareketle bir diğer gerçekliği açıklar, sunar, gösterir, işaret eder, belirtir. Bir diğer ifade ile sembol, sunumsal bir öneme sahiptir. Semboller yeniden sunma ve iletişim kurma özelliğine sahiplerdir ve bilinen ile bilinmeyi bağlama işlevini üstlenmektedir. Sembolün gücü, alıcıyla etkili bir iletişim kurabilmek için anlamı aktarma yeteneğine sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Dukor, 2010).

İmge sözcüğü, Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde; Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, hayal, hülya... Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayal, imaj... Duyularla algılanan, bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj olarak ifade edilir.

Simge ise yine Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde; “duyularla ifade edilmeyen bir şeyi ifade eden, somut nesne veya işaret, remiz, rumuz, timsal, sembol olarak tanımlanır. “Güzel Sanatlar Terimleri” sözlüğündeyse soyut bir kavramı somutlaştıran biçim olarak tanımlanır. Simgeler insanın her çağda, her koşulda yarattığı iletişim biçimlerinin ilk anahtarlarıdır. İnsanoğlunu diğer canlılardan ayıran özellikler, anlamlı simge sistemleri üretmenin sonucu olarak, iletişimden, kültürden, dilden, ritüellerden ve sanattan gelen evrimleşmiş özelliklerdir (Aytekin, 2006: 131-142).

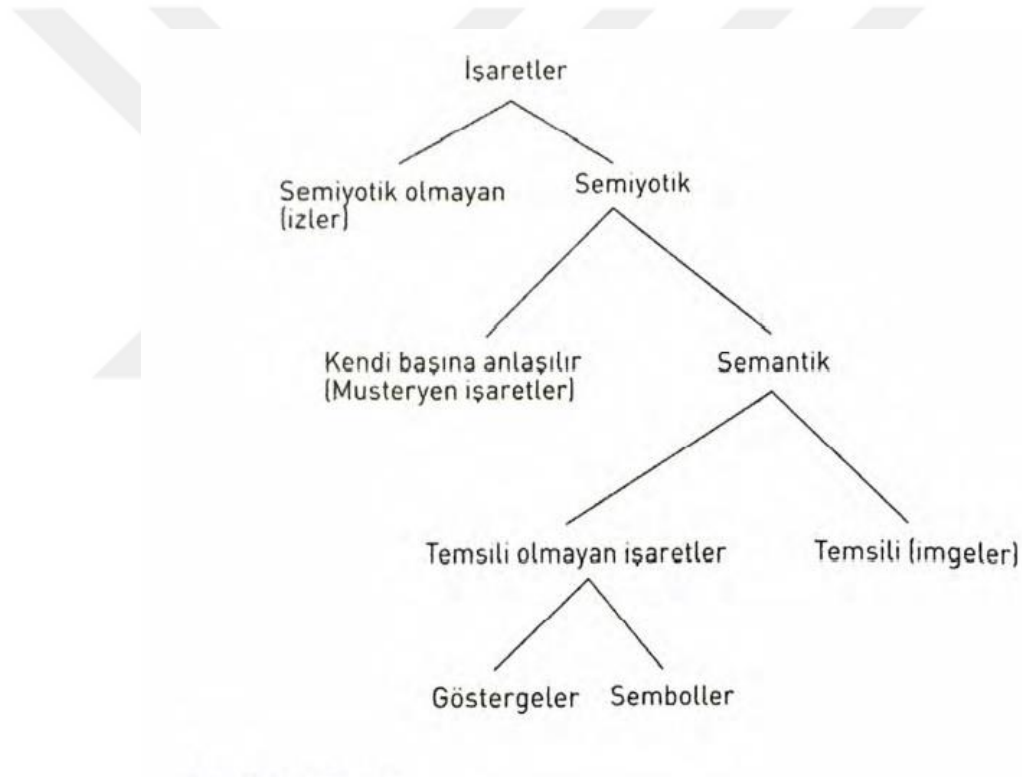
Simge ve sembol kavramları arasında fark olduğunu ifade eden diğer bir araştırmacı olan Alp'e göre simge,

“Bir sembolün oluşumunda en temel unsurlardan biridir. Bu yönüyle simge sembolden ayrılamaz, ancak simge ile sembol felsefi olarak da özdeş kullanılmamaktadır. Simge sembolün bir anlamda somutlanmış bir anlatım biçimidir. Yani sembollerin bir kısmı simgelerden oluşur. Sembol bir anlam, bir kavrama işaret ederken, simge bir anlamda bu anlam ve kavramı gerçekleştirmekle yükümlüdür. Simge, bir anlamda sembolün bir dışavurumu şeklinde algılanabilmektedir” (Alp, 2009: 17).

Kayalar üzerine boyalarla yapılan ilkel çizim ve resimlere Petrogram, kayalara oyulup kazınarak yapılan kabartmalara ise Petroglif denir. Güncel Türkçe Sözlüğünde ideogram ise, “Sözleri veya düşünceleri sesleri gösteren harflerle değil çeşitli işaret veya

simgelerle ifade eden yazı” olarak tanımlanmış ve “Çince, ideogramlardan oluşan bir yazı sistemine sahiptir (Batur, 2014: 26-27).

Semboller denince bir diğer değinilmesi gereken durum da göstergedir. Gösterge; Semiologie sözcüğü Eski Yunanca semeion (gösterge), logia (söz, kuram...) sözcüklerinin bileşiminden türemiştir. İlk olarak semeion yani gösterge İ.Ö. V. yüzyılda Hipokrates ve Parmenides tarafından kanıt, belirti, semptom anlamındaki 'tekmerion' ile eş anlamlı bir şekilde kullanılmıştır. Stoacılar ise gösterge kavramını mantık ve dil alanında gösteren (semainon) ile gösterilen (semainomenon) arasındaki karşılık bağıntısı içerisinde ele almışlardır (Mehmet, 2009: 27).

Şekil 9. İmlleme Türleri, Şamanlar ve Semboller

Gösterge sistem lerinin parçalan olarak tarih öncesi imgeler - k1 bunları illaki sanat olarak adlandırmak zorunda değiliz - göstergebilim ya da daha geniş bir ifadeyle toplumsal iletişim açısından çözümlenebilir İletişim her zaman kültüre dayanır ve büyük ölçüde, gösterge ya da sembollerin meydana geldiği gerçek bağlamlara bağlıdır Bir imge tek başına her anlamı ifade edebilirken, kaya resminde durum farklıdır.

3.4.2 Semboller ve Özellikleri

Semboller, simgeyle aynı anlama gelir, anlaşılması ya da algılanması zor olan bir düşünce ya da varlık hakkında benzerlik, uygunluk ve bütünlük gibi çeşitli yollarla bir grup insanın ittifak ettiği ve belli bir anlam yüklediği işaretlerdir (Çetindağ, 2009: 263).

Semboller yorumlamaya açık simgesel bir dildir. Burke, insanların sembolleri kullanma yetisinin, olayları tanımlamak, anlamak ve anlatmak için edebiyat ve sosyoloji arasında bir köprü işlevi gördüğünü söyler (Çebi, 2008:185).

Sembol ve sembolizm günümüzde gerçekte hayalin buluştuğu yer olarak algılanır. Sembolik sanat ise belli bir olgu, olay veya mitolojik bir kavramı anlatır (Ateş, 2014: 19-22).

Sembolizmin tarihinde; her şeye sembolik bir anlam yüklenebileceğini gösterir; varlıklar (taşlar, bitkiler, hayvanlar, insanlar, dağlar ve vadiler, güneş ve ay, rüzgar, su ve ateş) ya da insan yapımı şeyler (evler, gemiler ya da arabalar) soyut formlar (sayılar ya da üçgen, kare ve daire) örnek olarak gösterilir. Aslında kozmosun tamamı potansiyel bir semboldür. Sembol oluşturma yeteneği olan insan bilinçdışı bir biçimde nesneleri ve formları (onlara büyük psikolojik önem vererek) sembollere dönüştürür; onlara hem dininde hem de görsel sanatlarında ifade verir (Jung, 2016: 228).

İletişim yöntemleri de semboldür. Trafik işaretleri, mors alfabesi ve amblemler de sembol olarak kabul görür. Ayrıca renkler de sembol olarak değerlendirilir (Albayrak, 2013: 5). Sembollerin özelliklerinden bahsedilirken gerçek sembolün iki özelliğine işaret edilerek bu durum Prof. Paul Tillich'in değerlendirmesine göre sembolün iki özelliğinden birinin kendinden başka bir şey olması diğerinin de gizli bir kuvvet sayesinde müessir olması olarak yorumlanmaktadır (Schimmel, 2002: 86 – 99)

Kutsal sanatın dayanağının da sembolizm olduğu görülmekle beraber sembolizmde bir şeyin altında yatan hakikate ya da düzenin varlığına işaret edilmektedir. Sembolizmin şiir sahasındaki düşünürlerinden biri Charles Baudelaire'dir. Ona göre bütün âlem imgeler ve semboller repertuarı şeklinde algılanmaktadır. Bir anlamda zihinde tasarlanan imgeler kabiliyetlerin en üstünü olarak görülmektedir (Cassou, Brunel, Claudon, 1994: 178).

“Semboller oluştukları çağın kültürel gerçeklerini aktarmaktadırlar... Sembolleri okumak için araç olarak kullanabileceğimiz tek anahtarımız kültür kaynaklarıdır (Ateş, 1996: 13)”

Sezer Tansuğ’ a göre Semboller; Somut bir obje ya da objeler grubunun yaklaşık ya da kesin taklidi ile objenin bir parçasının bütünlüğü ifade ettiği simgecilik (bir film şeridinin kısa bir parçası ile sinema yapıtlarının tümü simgelenebilir.) Bir fikir, bir eylem, bir uğraş, ya da alışkanlığın onunla bağıntılı olan bir objeye simgelenmesi (Örneğin; palet ve fırça resim sanatını simgeler). Bir fikrin, işlev ve amacına uygun niteliği göz önüne alınarak anolojik ya da benzer diyebileceğimiz bir objeyle simgelenmesi(Bektaşilerin 12 köşeli yıldızı 12 imamı simgeler) Bir fikir ya da objeyle bağlantısından doğan simgecilik (kitap ve meşale eğitimi, gözleri bağlanmış elleri bağlanmış elinde terazi tutan kız figürü adaleti simgeler). Bir fikir yada nesnenin o fikir ya da nesneye uygun bir tasarımla biçimlendirilmesi yolundan varılan simge (tüm yaygın işaret simgeleri bu alana girer. Çeşitli meslek simgeleri belli amaçları olan dernek ya da birliklerin simgeleri) şeklinde sınıflanır (Tansuğ 1982: 191-192).

Amerikalı ünlü psikanalist ve sosyolog Eric Fromm (1900-1980)’a göreyse semboller, geleneksel semboller, rastlantısal semboller ve evrensel semboller olarak üç grupta sınıflandırılır. Geleneksel semboller sadece aynı kültüre ait bireyler tarafından anlaşılabilir ve bu tür semboller o topluma özgüdür. (Fromm, 1998). Rastlantısal semboller; sadece sembolü üreten kişi tarafından bilinen sembollerdir. Bunun nedeni de bu tür sembollerin daha çok bilinçaltıyla ilgili kişiye özel semboller olmalarıdır. Bu tür semboller başka kişiler tarafından ancak bir açıklama yapıldıktan sonra anlaşılabilir. Evrensel semboller; Evrensel sembol, “sembolize eden ile sembolize edilen arasındaki doğrudan, sürekli ve rastlantısal olmayan bir ilişkiyi kavrayabilen tek semboldür (Fromm, 1998)”. Evrensel semboller bedenimizin, duygularımızın ve ruhumuzun özellikleriyle ilgilidirler, tüm insanlık için geçerli olan bu semboller, belirli kişi veya toplumla sınırlandırılmazlar, çünkü bunlar insanlığın geliştirdiği ortak dildir.

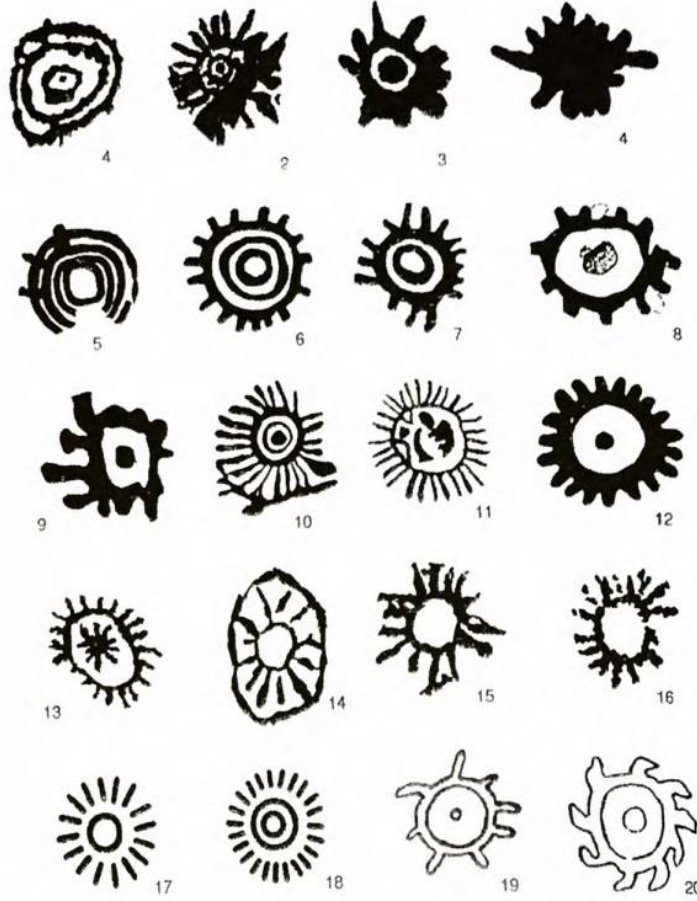
Geçmişten günümüze kalan sembolik imgeler ve mitlerle anlamlı bir şekilde yeniden keşfedilir. Arkeologlar, yaptıkları araştırmalar sonrasında çıkarılan değerleri, tarihsel zamanın olayları değil, eski inançlardan haber veren heykeller, desenler, tapınaklar ve diller ile yorumlar ve sembolik etkiler devreye girer.

“Kökeni ve Anlamlarıyla Semboller ve İşaretler Binlerce Yıllık Görsel Bir Yolculuk” adlı kitap sembolleri şu başlıklar altında toplamıştır. Kosmos (Güneş, ay, gece, gökyüzü, yeryüzü, dağlar, ateş, su, yağmur, kar, mevsimler, değerli taşlar) Doğal Âlem (hayvanlar, bitkiler, çiçekler ve efsanevi yaratıklar) İnsan Yaşamı (insan bedeni, doğum, ölüm, aşk, evlilik), Mitler ve Dinler (Mısır Tanrıları, Yunan ve Roma Tanrıları Kelt ve Kuzey Avrupa Tanrıları Orta ve Güney Amerika Tanrıları, Atalar, Doğa Ruhları, Kabile Totemleri, Yaratılış Öyküleri, Doğa Ruhları, Şamanizm’den Hinduizm’e, Budizm’den Hristiyanlığa, Kehanetlerden Nümerolojiye, Tılsımlardan Simyaya kadar uzanan birçok kavram) Toplum ve Kültür (Topluluk aidiyeti, Kraliyet, Kutsal Yerler, Milliyet, Üniformalar, Araçlar ve Silahlar, Sanat, Masonluk, Maskeler, Masallar gibi onlarca kavramı) ve sistemleri (renkler, şekiller, desenler, sayılar, resimli yazılar, alfabeler, uluslararası işaretler, markalar ve logolar, bayraklar, vücut dili, işaret dilleri) gibi birçok terimi, kavramı kapsamaktadır (Kınam, 2019: 24).

3.4.3 Sembollerde Şamanların Etkileri & Jackson Pollock

On binlerce yıllık kültürel birikim, inanç sistemleri, felsefe, metafizik ve düşünceler dünyayı sembollerle kuşatmıştır. Yaşamın her alanında alınan kararların, davranış biçimlerinin ardında, dinsel ritüellerde, inanç biçimlerinin ardında semboller vardır. Kültürden kültüre aktarılan sembollerin binlerce yıllık gelişim süreci bulunmaktadır. Semboller, toplumsal, kültürel kimliğinde özünde bulunmaktadır (Kınam, 2019: 23).

Biliminsanları, Şamanizm’in kökeni konusunda fikir birliği etme eğiliminde değil Mircea Eliade gibi saygın bir yazar dahi, son zamanlardaki araştırmaların paleolitik avcılarının dinindeki “şam am sak” unsurları meydana çıkardığını varsaymaktadır. Kuş, yardımcı ruh ve şamana dair bu ifadeler -sözde “Olu Adamın resmi”- Annette Laming kitabında şamanlardan hiç söz etmemesine rağmen literatürde oldukça kabul görmekteydi.

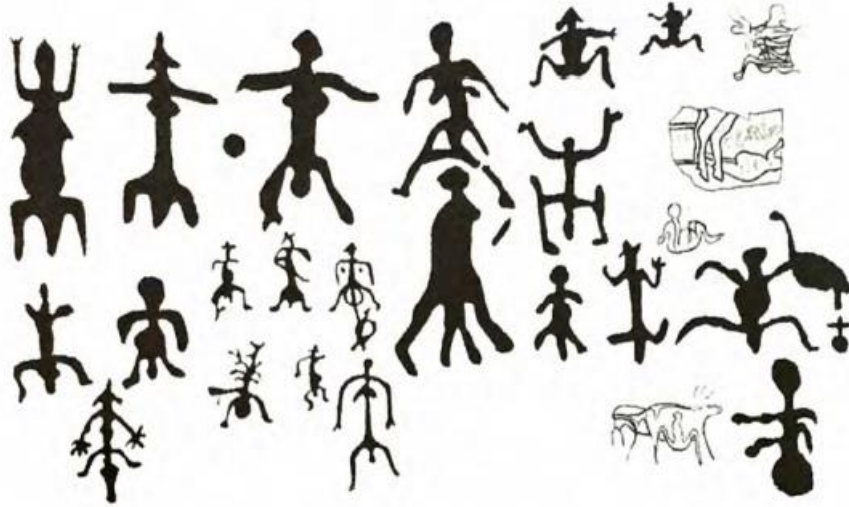
Şekil 10. Güneş Sembolleri, Şamanlar ve Semboller

Bazı bilimciler şaman atama törenleri ile topluluğun sıradan bireylerinin ergenliğe geçiş törenleri arasındaki benzerliklere işaret etmişlerdir. Özellikle, ölüm ve yemden dirilme tecrübesinin, tüm dünya dinleri, kültürleri ve mitlerinin tabiatında bulunduğu dikkat çekilmiştir. Röntgen tarzı antropomorfik kaya resmi imgelerinin yorumlanmasında, şamanlık yeteneğini edinme anı temel öneme sahiptir. Bu da, şaman adayının, mistik düzeyde bedeninin ruhlarca parçalanıp etinden sıyrıldığı ve kendi iskeletini seyrettiği aşamaları yaşamak üzere transa geçtiği ana tekabül eder. Ölme ve tekrar dirilme deneyimi, şamanlık yapma gücünü elde edebilmenin en önemli şartıdır: Bir şaman ancak bu deneyimden sonra, yardımcı ruhunun kendisine görünmeyi uygun bulduğu seviyeye ulaşabilir. Şamanın kendi iskeletini seyretmesi, güçlerinin son haddinde toplanmasını gerektirir.” (Devlet 2 0 0 0 b : 88). Bu güneş sembollerine yakın simgeleri Jackson Pollock’un eserlerinde de görebilmekteyiz.

Şekil 11. Ayın savaşı ve Ayın avı petroglifleri, Şamanlar ve Semboller

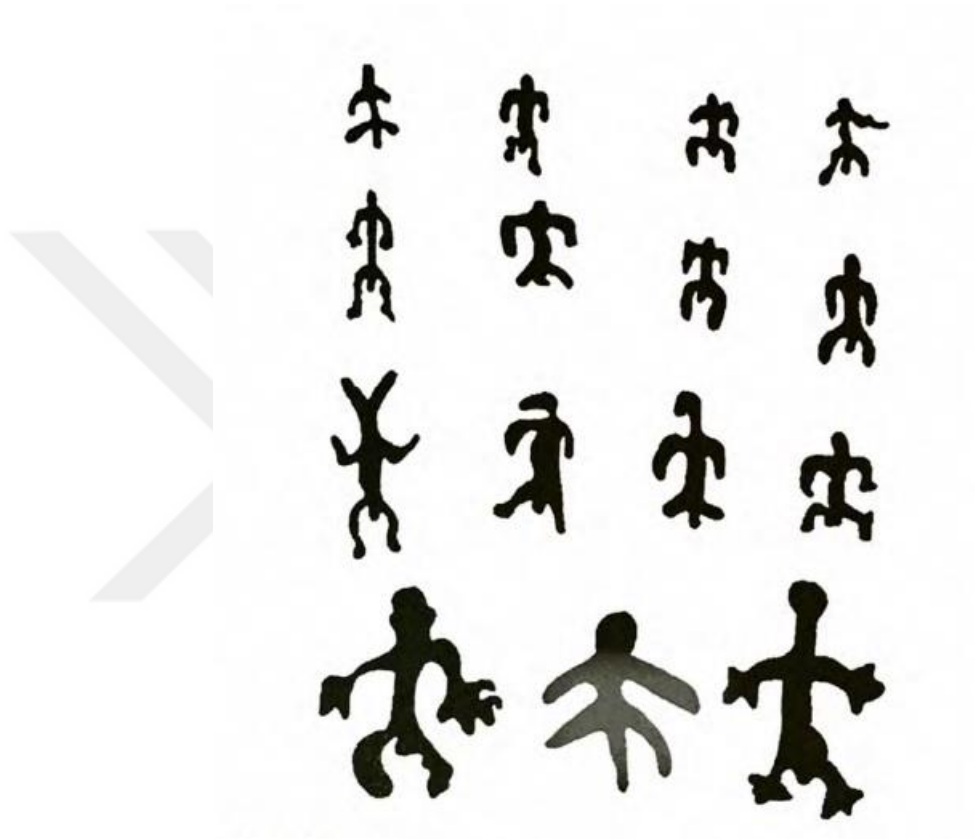
Esther Jakobson'un yaklaşımı, Moğol Altayları'ndaki çalışmalarındaki ilk biçimiyle, kültür ekolojisinin, inançların ve Şamanizm'in yeniden inşası üzerine kurulur (Hoppal, 2015: 25). “Aydın savaşı ve Aydın Petroglifleri” isimli esere baktığımızda, sağ alttaki sembollerin Jackson Pollock'un “Totem Dersi I” ve “Dişi Kurt” adlarındaki resminlerindeki figürlere benzediğini gözlemledik.

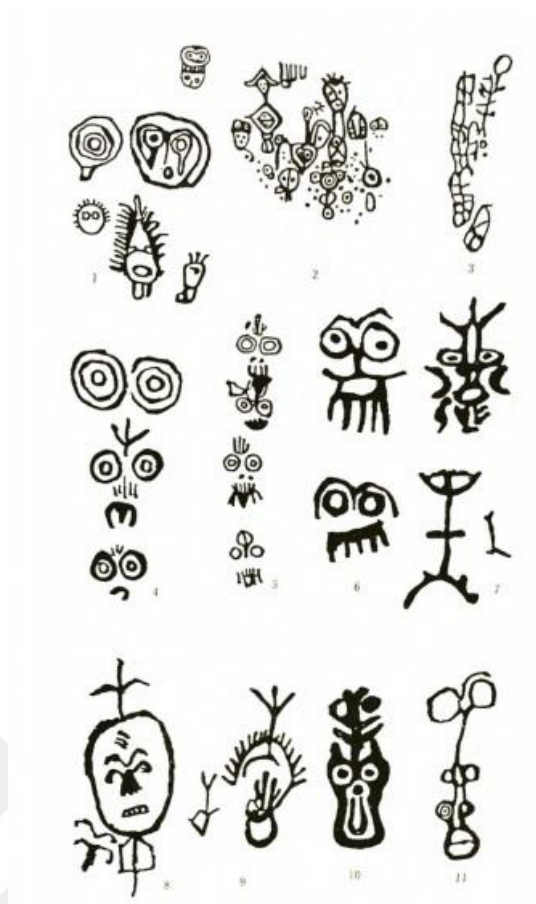
Şekil 12. Doğum İmgeleri, Şamanlar ve Semboller

Petrogliflerin bazen din ve ayinle ilişkili olduğuna dair işaretler bulunmaktayken, bunların daha sıradan eylemlerin odağı olduklarına dair bulgular da vardır. İç Asya ile ilgili etnografik kaynaklar, kaya resminin, ayinsel-dinsel bağlamlardan, mitsel-tarihsel ve (anım satıcı göstergeler olarak) tamamen seküler bağlamlara kadar çeşitli bağlamlarda üretildiğini

göstermektedir. Ayınsel-dınsel boyutun ağır basıyor olmasımümkünse de, bunlar, mutlaka “şamanisteylemler ” içermek zorunda olmayan , yağmur, avlanma , ergenlik , doğurganlık, başlangıç törenleri gibi oldukça çeşitli kon ulan kapsar. Doğum imgeleri resmine baktığımızda da Jackson Pollock’un “Birth- Doğum” adlı eserinde yer alan genel figür, bu şaman çizimlerini yansıtmaktadır.

Şekil 13. Antropomorfik Figürler, Şamanlar ve Semboller

Şekil 14. İnsanları Temsil Eden Maskeler, Şamanlar ve Semboller

“Totem’in bu şekilde tanımlanmasının modası biraz geçmiştir. Totemlerin, kayaların üzerindeki ikonik göstergeler yerine kullanıldıkları bile söylenebilir.

3.4.4 Jackson Pollock’un Resimlerinde Kullandığı Bazı Semboller ve Özellikleri

Jackson Pollock’un resimlerinde sıkça kullandığı sembollerde; Daire ve uçan kuş gibi kimi semboller evrensel olarak bilinir. İlki, başka şeylerin yanı sıra doğuş, yeniden doğuş, mevsimlerin birbirini izlemesini simgelerken ikincisi ruhun Cennet’e yükselişini temsil eder. Sembollerin kullanımı ve tanınması hayatımıza zenginlik katar. Nesneleri bir kez gerçekler ya da daha derin konuların temsili olarak görmeye başladığımızda bizi kuşatan varoluşun çifte karakterinin -iç ve dış yaşam- giderek daha fazla bilincine varırız. Sanatta ise, sembolizm bir sahnenin yorumunda başvurulan görsel bir dildir (Wilkinson, 2011: 7 - 9).

Kuşlar; Uçma yetenekleri kuşları sembolik olarak Cennet ile yeryüzü arasındaki ulaklar haline getirmiştir. Uçmanın dünyevi yaşamdaki fiziksel sınırları aşmak anlamına gelmesinden ötürü kuşlar ruhları da temsil eder. Mısır sanatındaki kuş başlı tanrılar insan doğasının spiritüel yanını simgeler. Göz; Her şeyi gören tanrılarının, özellikle de Güneş tanrılarının sembolü olan gözler algı ve spiritüel aydınlanmayı temsil eder. İki göz çoğunlukla Güneş ve Ay'a karşılık gelir. Mısır'da göz koruyucu bir tılsım olarak da kullanılır.

Şekil 15. Osiris Gözü, Semboller ve İşaretler, s. 107

Mısır hiyeroglifinde tanrı Osiris'in karşılığı, "gözün yeri" anlamına gelen bir taht üzerindeki gözdür. Efsaneye göre Horus öte alemi yönetmesine yardımcı olmak üzere gözü armağan olarak Osiris'e verir (Wilkinson, 2011: 107).

Şekil 16. İlahi Takdir Gözü, Semboller ve İşaretler, s. 107

Hristiyanlıkta İlahi Takdir Gözü Tanrının her şeyi bilirliği ve her yerdeliğini temsil eder. Geç Rönesans'tan itibaren göz çoğunlukla Kutsal Teslis temsili bir üçgen içinde verilir (Wilkinson, 2011: 107).

Şekil 17. Horus’un Sağ Gözü ve Horus’un Sol Gözü, Semboller ve İşaretler, s. 107

Şahin gözünü andıran bu sembol, wadjet’in (ya da udjat) Mısırlı şahin tanrı Horus’un sağ gözünü temsil ettiği, böylece de Güneş ile ilişkili olduğu söylenir. Horus’un ayna tersi imgesi ya da sol gözü Ay’ı temsil eder ve iki göz birlikte bütün evreni temsil eder (Wilkinson, 2011: 107).

Jackson Pollock’un “Birth – Doğum” adlı eserinde de kullanmış olduğu dişler; besini parçalamak ve çiğnemek için kullanıldığından hayvani güç ve saldırganlığı simgelerler. Çıkık dişler gazaba gelmiş Budist tanrıların tipik bir özelliğidir. Ancak dişlerin simgesel anlamı dünyanın çeşitli yerlerinde farklılık gösterir. Bu farklı yaklaşımlardan biri de hırs işareti olarak görülmesidir.

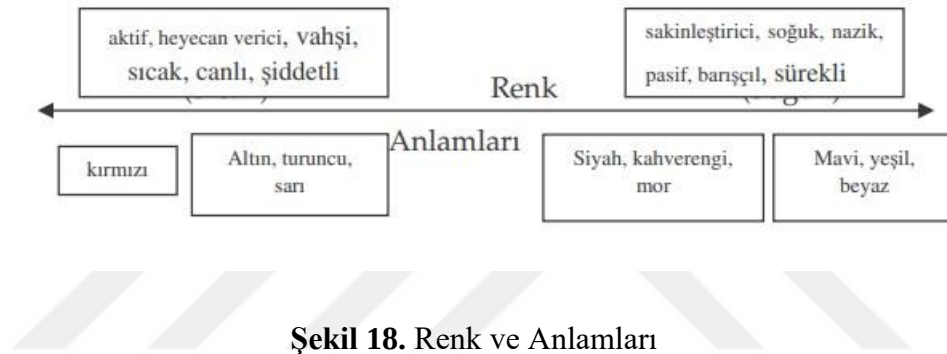
6 rakamı Vizyon ve kabul anlamındadır. Bu sayı güzellik, arılık, yüksek idealler ve dengeli, bencil olmayan bir kişiliği temsil eder. Engellenmişse inatçı, despot bir kişilikle yargıcılık eğilimini işaret edebilir (Wilkinson S.207). Hristiyanlar için Tanrının dünyayı altı günden yaratmış olmasından ötürü tamlığı temsil eder. Mayalar için altı ölüm anlamına gelen uğursuz bir sayıdır. (294).

Ters üçgen Su Sembolüyken, düz üçgen Ateş Sembolü olarak da yer alır. Üçgen, başlangıç, orta ve sonu temsil eden üç sayısının sembolik anlamını paylaşır. Eski Mısır’dan Babil’e ve çağdaş Hristiyanlık ve Hindulara pek çok kültürde üçgen tanrıların üçlü kişiliğiyle ilişkilidir. Beden, zihin ve ruh, erkek, kadın ve çocuk gibi diğer üçlüleri de simgeler. (286).

Daire, başı ve sonunun olmayışıyla tamamlanmışlığın, edebiyat ve kusursuzluğun simgesidir. Eril ve dişil ilkeleri temsil eder ve Tanrının, yeryüzünü kuşatan denizleer ya da yaşam döngüleri ifadesidir. (284).

3.5 Renklerin Dili ve Önemi

Rengin insan psikolojisini etkileyen anlam ilikilerinin görüldüğü çizelge aşğıdaki gibidir (De Bortoli ve Maroto, 2001:10 Akt. Özer, 2012: 271):

Şekil 18. Renk ve Anlamları

Bu çizelgeden renk dağılımlarının psikolojiye etkilerini inceleyebilir, resimleri yorumlamada kullanabiliriz.

Analiz için renkleri detaylandırırsak; Ana renkler ve Ara renkler bulunur. Ana renkler saf renkler olarak kabul edilen kırmızı, sarı ve mavi renkleridir. Ara renkler ise, ana renklerin birbirleriyle eşit miktarda karışımı ile oluşmasıdır. Bunlar turuncu, yeşil ve mordur. Ara renklerin oluşumunda, karışımı meydana getiren ana renklerin karışım miktarının değiştirilmesi ile çok farklı değerlerde renkler elde edilir. Renkler söz konusu olduğunda, Nüans, ara renklerin birbirleriyle ilişkisinde ortaya çıkan renk değerleridir. Ton, bir rengin, nötr renkler olarak bilinen siyah ve beyazın karışımından oluşan değerdir. Nötr renkler ise, siyah, beyaz ve her ikisinin karışımından oluşan gri tonlarıdır. Renk anlamları çizelgesinde gördüğümüz üzere renkler sıcak ve soğuk renkler olarak da ayrılarak adlandırılır. Güneş ışığının sıcaklığını düşündüğümüzde, o renkten doğabilen sarı, turuncu

ve kırmızı renkleri sıcak renkler, geriye kalanlar ise soğuk renkler olarak bilinir (Buyurgan ve Buyurgan, 2019: 142-143).

Fiziksel tanımında renk, güneşten gelen bir enerji yansımasıdır. Işıklar cisimlere çarparak renklerini yayarlar. Cisimlerin de sadece bir kısmı ışığı yansıtır. Bu nedenle her rengin bir derecesi bulunmaz, bu renk dereceleri yansımalarına göre oluşur. Yansıtıma en çok beyaz renk sahiptir. Newton deneylerine göre ışık prizmadan geçtikten sonra yedi renge ayrılır. Işık her cisimden farklı nanometric değerlerle yansır ve bunlarla ana renkler oluşur. Bu nedenle Beyaz ve siyah renk olarak kabul edilir. Beyaz üç ana rengin karışımından oluşur, bunlar; yeşil, mavi ve kırmızıdır. Siyah ise rengin olmadığını ifade etmek için kullanılır (Ahmetoğlu, 2011: 58-59).

Kültürlerin iletişim aracı olarak farklı anlamlara gelen renkler, ortak paylaşımların ve toplumsal birikimlerin sonucunda kültüre dâhil edilir ve anlam kazanır. Renkler toplumlara, dönemlere ve uygarlıklara göre değişik biçimlerde ortaya çıkan ve değişik biçimlerde tanımlanan kültürel birer olgudur. Renkler de bir iletişim aracıdır. Dolayısıyla renklerin kültürlere göre farklı algılanış ve kullanış biçimleri vardır. (Samur, 2019: 25) Bu nedenle bir resimdeki renkleri incelerken de yapıldığı döneme ve sanatçının o dönemde yaşadığı yerin taşıdığı kültürel öğelerine de dikkat etmek gerekir. Çünkü her kültürde renklerin taşıdığı anlam farklıdır.

Özer'e göre toplumsal düzenin oluşmasında renk ve iletişim: "Beyaz, İslam geleneğinde ışığın, parlaklığın, Hristiyan sanatında inancın, Kara Afrika inançlarında ise ölümün simgesi kabul edilir. Batı kültüründe bir kadının beyaz giymesi saflığı temsil ederken, Çin ve Japonya'da ölümü, hastalığı ve cenazeyi, Avustralya, Yeni Zelanda ve ABD'de mutluluk ve saflığı temsil eder. Mavi, Doğu Asya ve İsveç'te soğuk ve kötü, İran'da ölüm, Hindistan'da saflık, Hollanda'da sıcaklık olarak algılanır. Ayrıca mavi, Belçika ve Hollanda'da kadınlık, İsveç ve ABD'de erkekliği gösterir. Yeşil, Malezya'da hastalık ve tehlike, Belçika'da kıskançlık, Japonya'da mutluluk, sevgi, güven ve samimiyeti temsil eder. Kırmızı, Nijerya ve Almanya'da şanssızlık, Çin, Danimarka ve Arjantin'de şans anlamına gelir. Çin, Kore ve Japonya'da ak, Hindistan'da arzu ve hırsı yansıtır. Sarı, ABD'de sıcaklık; ancak Fransa'da sadakatsizliği temsil eder. Rusya'da kıskançlıkla ilişkiliyken, Çin'de keyif, mutluluk, lezzet ve hükümdarlıkla ilişkilidir. Brezilya'da mor ve 34abu üzüntü ve umutsuzluk sembolü olarak algılanır. Mor, Çin ve Güney Kore'de sevginin rengidir.

Meksika’da öfke ve kıskançlık, Japonya’da günah ve korkuyu temsil eder. Mor, Çin’de zenginlik rengi olarak da kabul edilir” (Özer, 2012: 274-275).

Yine birçok kişinin renklerin dilinin farkında olmasıyla Ustaoglu da şu bilgileri paylaşmıştır;

İletişimin doğal bir ögesi olarak renk insanlar için farklı bir dil biçimine dönüşür. Yazılı herhangi bir bilginin olmaması durumunda dahi renkler kullanılarak iletilmek istenen uyarıcı, bilgilendirici ya da yönlendirici mesajlar ile insanlar anlayabilmekte ve kalıcı bir bilinçaltı etkisi ortaya çıkarabilir. Çok eski çağlardan itibaren simgesel olarak kullanılan renklerin ilk örneklerine Fransa’daki Lascaux ve Altamira gibi taş devrinden kalma küçük mağaraların duvarlarında bulunan renkli hayvan figürlerinde rastlanmıştır. Mağara duvarlarına resmedilen renkli imgeler ilkel dönemin basit iletişim biçimini oluşturur (Ustaoglu, 2007: 28).

Göz tarafından algılanan ışık, retinada sinirsel sinyallere dönüştürülür ve buradan beyne aktarılır. Göz ise üç temel rengi yani kırmızı sarı ve maviyi önce algılar ve diğerlerini de bunlardan dağılım yoluyla algılamaya devam eder (Haşiloğlu, 2008: 45). Bu bilgiler doğrultusunda, renkleri, resimlerdeki yerine de değinebilmek adına, tek tek ne anlam ifade ettiğini ele alacak olursak;

Kırmızı renk, kızıl kahve, kan kırmızı gibi tonlara da isim verir. Canlılık ve tutkuyu temsil eden enerjik bir renktir. Kültürel farklılıklara uğrayan kırmızı rengin Çin’de hayatı uzattığına inanılır, İskoçya’da burkulmaların tedavisinde, Makedonya’da ise ateşi düşürmede kullanılır. Kırmızı renk aynı zamanda aşkı ve tutkuyu sembolize eden sakin, hassas ve kırılgan bir renktir. Turuncu, Fransız kökenli bir kelime olup İngilizce’de MS 1300 yılından beri böyle kullanılmaktadır. Turuncu bereket anlamına gelir, farklı kültürlerde ateş ve alev, zevk ve güç, kuvvet heyecan ve macera rengi olarak bilinir. Heves uyandırıcıdır, affetme duygusu yaratır, yeniden yaşam duygusu verir. Renklerin değişik kültür ve ülkelerde farklı algılanmasına verilecek bir diğer örnek de turuncudur. Yavuz’a göre; “Amerikalıların daha az hoşlandığı renk olan turuncu, muhtemelen monarşinin 400 yıldan beri merkezi olan ‘Orange House’ ve milli takımlarının forma rengi olması nedeniyle Hollanda’da en çok seçilen renktir” (Yavuz, 2010 Akt. Samur, 2019: 27).

Sarı, M.S. 900 yılından beri İngilizce’de yer alan Latin kökenli bir kelimedir. Avantaj anlamında kullanılır. Değerli bir maden olan altının rengidir. Kararlılık ve metanet, kendine

güven, bilgelik, şan-şöhret anlamına gelir. Ayrıca sarı şaka rengidir, yaratıcılık rengidir. Spektrumun en neşeli, coşkulu renklerinden biridir. Farklı görüş açılarını algılamada ve doğru kararı vermede çok etkili olduğuna inanılır. Yeşil, ilk çağlardan beri batı kültürlerinde tazelik ve yenilenmenin rengidir. Batı kültüründe gelişimi ilk olarak Kelt mitolojisinde, yeşil adam doğurganlık tanrısı olarak ortaya çıkar. İsa'dan sonra bin yıl içinde Hristiyanlık yeşili cezalandırır, çünkü dinsizlerin törenlerinde yeşil renk çok kullanılır ve kutsal olarak kabul edilir. 15. Yüzyılda ilk sembolizm örnekleri olarak yeşil, gelin kıyafeti olarak da favoridir. Jan Van Eyck'in 1434 tarihli 'Giovanni Arnolfini and His Bride' isimli Rönesans tablosunda doğurganlığın sembolü olarak gelin tipik bir şekilde yeşil gelinlik giyinmiş olarak yer alır. Mavi renk ise;

“Mavi, eski çağlardan beri inanç ve imanın, kararlılık ve metanetin, okyanusların ve cennetin rengi olarak kabul görmüştür, gecenin ve sükûnetin rengidir, Rönesans ressamı Meryem Ana'nın elbisesini maviye boyarlar. MS 1300 yılından itibaren İngilizce'de blue kelimesiyle var olan mavi, sakinleştirici bir renk olarak hassasiyet, barış, sadakat anlamında da kullanılır. Sembolizmde gök mavisi dindarlık ve içtenlik anlamında kullanılmıştır. Mavi, geceyi çağırır, yatıştırıcıdır. Açık mavi uykusuzluğa karşı son derece etkilidir, gecenin derin mavi rengi ise sezgilerimizi ve duygusal tarafımızı ortaya çıkarır. Lacivert de bir miktar depresif etkiye sahiptir. 20. Yy başından beri de erkek cinsini tanıtmak üzere mavi kullanılır, pembe/kırmızı kadın rengidir” (Yavuz, 2018: 12 Akt. Samur, 2019: 28).

Mor, İngilizce'de 'purple', Yunanca 'porphura' kelimesinden gelir, kabuklu bir deniz hayvanı olup işlemlerle pek az olarak 'tyrian blue' ismiyle bir boya elde edilir. Antik Roma'da, krallık ve hükümdarlık rengidir. Liderlik ve güç anlamında imparatorlar ve kumandanlar tarafından kullanılır. O dönemlerde çok az elde üretildiği için kıymetli olduğundan sadece sosyal statüsü çok yüksek hanedan mensupları ve komutanların kıyafetlerinde kullanılır. Menekşe ve mor renkleri derin psikolojik olarak birçok ruh ve sinir hastasında hastayı sakinleştirmek için psikiyatrik bakım amacıyla kullanılır. Bu renkler aklı dengeler, takıntı ve korkuları yenmeye yardımcı olur. Aynı zamanda müzikal renklerdir. Magenta, aynı türden yatıştırıcı bir renktir. Siyah eski İngilizce'de 'blacc', eski Alman dillerinde 'blach', kuzey ülkelerinde 'blakkr' olarak adlandırılır ve kelime anlamı olarak aslında bütün ışıkları emen demektir. Eski çağlardan beri şeytan anlamında, sanat ve dinlerde umutsuzluk, günah ve yas anlamında kullanılır. Eski Sami ırklarında siyah yas rengi olduğu

için kişiler ölümlerinden 29 ayrılmamak ve kederlerini göstermek için yüzlerini kir ve kül ile karartırlardı. Siyah sessizlik, gizem anlamlarının yanında akıl ve erdem rengi olarak da kullanılır (Yavuz, 2010 Akt. Samur, 2019: 28).

İngilizce ‘white’, eski İngiliz ve Alman dillerinde ‘hwit’ kelimesinden türetilmiştir. Saflık, barış, sakinlik, iyilik, masumiyet anlamında kullanılır. 16.yy’da doğurganlık ve tazeliğin sembolü olarak yeşil gelin rengi olarak kullanılır, sonrasında günümüzde masumiyet rengi olarak gelinlikler genelde beyazdır. Diğer yönden kültürler arasındaki farklara örnek olarak Çin’de beyaz bir gelinlik hiç uygun değildir çünkü onların kültüründe beyaz yas rengidir. Beyaz renk, umutsuzluk ve duygusal şoku tedavi etmek amacıyla kullanılır. Gri ise; bağımsız, kendine güvenen insanın rengidir. Turkuaz, serin okyanusların rengidir, parlak bir başlangıç için dürtü yaratır. Kahverengi yeryüzünün rengi olarak, kararlılık duygusu verir. (Yavuz, 2010 Akt. Samur, 2019: 29).

Dolayısıyla aslında ressam, isterlerse doğaçlama resim yapsınlar, isterlerse soyut resim yapsınlar, renkleri seçerken, ruh hallerini, anlatmak istediklerini, koşulları renklerin diliyle de ifade ederler. Bu nedenle seçilen renkler rastlantısal olamazlar.

3.6 Jackson Pollock Resimlerindeki Sembolik Mesajlar

Jackson Pollock un resimlerindeki sembolik mesajlar ortaya koyulurken görsel göstergebilimsel metodoloji doğrultusunda çalışılmıştır. Bu bölümde Pollock’un “Bird – Kuş” , “Birth – Doğum” , “Male and Female – Erkek ve Dişi” , “Totem Lesson I – Totem Dersi I” , “Totem Lesson II – Totem Dersi II” , “She Wolf – Dişi Kurt” , “The Moon - Woman Cuts The Circle – Daireyi Kesen Ay Kadın” ve “Guardians of The Secret – Sırrın Gardiyanları” adlarındaki, 1938 – 1945 yılları arasında yaptığı resimler ve bu resimlerin sembolik mesajları ortaya koyulmuştur.

“Resim, farklı dünyaların gürüldeyen çarpışmasıdır; bu dünyaların mücadeleleri içinde ve bu mücadeleler aracılığıyla eser adı verilen yeni dünya yaratılır. Her eser, teknik açıdan, tıpkı kozmosun doğumu gibi doğar” (Bonfand,1994: 18). Dolayısıyla resimler bize yeni dünyalar sunar. Farklı boyutları düşünmemizi sağlar. 1940’lı yıllar dünyada teknoloji, sanat, siyaset gibi birçok alanda değişikliğe neden olacak etkiye sahip olmuştur. Bu etki

alanlarından biri de soyut dışavurumculuktur. Soyut dışavurumculukta anlık anlamına gelen happening tekniği daha çok kullanılır. Bu tekniği kullanan Pollock da resimlerinde, yarattığı yeni tekniklerle ve dışavurumcu sanatının etkisiyle, bireylere yeni ufuklar kazandırır. Her ne kadar resimleri soyut sanat teknikleriyle oluşturulsa da, bazı resimlerinde net bir şekilde, aynı sembollerin kullanıldığı gözlemlenir ve bu nedenle bu semboller resimlerinde bazı temsilliği taşır.

3.6.1 Bird – Kuş

1940'ların başında figüratif resimler yapan Pollock özellikle Picasso, Miro ile Gorky'den etkilenmeye başlamıştır. Etkilendiği bu sanatçıların eserlerinden öğrendikleri ile Azteklerin ve Amerikan yerlilerinin imgeleri ile Jung'un simgelerini birbirine karışmış bir şekilde soyut gerçeküstü resimler ortaya çıkarmıştır. 1941'de yapmış olduğu “Kuş” (Bird) resminde Meksika-Navajo etkisindedir (Kamışoğlu, 2012: 40). Eserin Moma'da yer almasıyla, Moma'nın internet sitesinde eser ile ilgili şu açıklama yer alır; Profilli kafası, büyük gözleri ve açık kanatları olan bu kuştur ve tünemiş bir haldedir. Ayaklarının dibinde bedensiz kafalar, belki de yenilmiş düşmanlar bulunur. Bu çeşitli biçimler, garip bir şekilde fallik bir konfigürasyonda birleşir. Belki de kısmen Navajo sanatçılarının MoMA'nın 1941'deki Amerika Birleşik Devletleri Hint Sanatı sergisinde bir kum resmini yapmasını izlemekten ilham almaktadır. Tuval üzerine yağ ve kum kullanarak eserini oluşturmuştur.

Eserde, ilk baktığımızda en tepede mavi ve kırmızı tonların hakim olduğu bir göz sembolü yer almaktadır. Alt yanlarda baş figürleri bulunmaktadır. Resimde mavi, beyaz, siyah ve kırmızı renk tonları ağırlıklı olarak kullanılmıştır.

Şekil 19. Bird (Kuş)

Jackson Pollock, 1938 – 1941 – Tuval üzerine yağlıboya ve kum

70.5x61.6 cm – Modern Sanat Müzesi (MOMA), New York

İşte Pollock, Catherine Ingram, 2017

Kuş'un sembolik anlamları; Yumurta, Üst Paleolitik çağlardan başlayarak binlerce yıl boyunca sembolik arenada temel öge olarak boy göstermiş ve bunun yanı sıra, onun sembolü kuş ve kadın ile eşleştirilir. (Ateş, 2001: 95) Asyalılara göre, doğurgan dişinin özdeşlerinden biri de, yumurtanın sembolü olan kuşlardır. (Ateş, 2001: 155) Bu resimde de ana hatlarına baktığımızda, ana figürün doğurganlık sembolünü ifade eden sembolün olduğunu net şekilde görebiliriz. Resmin alt tarafında ise rahmi anımsatan kısım ve hemen üstünde de karın kısmının yer alması ve içinde de embrioyu yansıtabilecek bir figürün yer aldığını gözlemliyoruz. Pollock, bu sembolik öğeleri resmettikten sonra Kuş ismini vermesi de düşündürücüdür. Kuşun ve doğurganlığın bağlamlarını düşünerek ve bu ismi vererek bütünlüleyici hale getirir.

Resimde yer alan rahim anlamına gelirsek, ezoterik bilimler açısından irdelendiğinde, ‘Nommo’nun Gemisi’ olarak adlandırılır. Afrika’nın Mali Cumhuriyeti’nde yaşayan Dogon yerlilerinin tradisyonlarında kullanılır (Salt, 2017: 258).

Şekil 20. Pollock, Göz

Gözün sembolik anlamları; Pollock’un Kuş resminde ilk dikkatimizi çeken sembol, en üst ortada, büyük bir boyutta yer alan göz simgesidir. Göz, her şeyi görmemizi, anlamamızı sağlayan bir duyu organıdır. Her şeyi algılamamızı sağlar. “Göz sembolü tradisyonlardaki, insanı izlemesi ile ilgili olarak kullanıldığı bu anlamda, genellikle, Yüksek İdare Mekanizmasının yer yüzünü tam anlamıyla algıladığını ve hiçbir şeyi gözünden kaçırmadığını simgeler” (Salt, 2017: 135). Semboller genelde tek göz, çok gözlü yaratık ya da görme duyusu olmayan bir varlık olarak resmedildiklerinde bu anlamı yansıtır. Mısırdaki ise bilginin kaynağı olarak kullanılır. En yüce varlıkları olan Ra’nın da sembolünün göz olması boşuna değildir. Jackson’ un bu resmini ele aldığımızda en tepe ortada tek olarak kullanması, insanı izlemesi anlamını taşıdığını yansıttığını da görürüz. Tüm bunların bakış açısıyla, Pollock’un Kuş adlı resmi, hem bir insanı, hem bir kadını, hem doğurganlığı oluşturan bu sembollerin yanı sıra, izlenilmesi yönünde belli bir mesaj da iletir.

Renklere dikkat edecek olursak, kırmızı, mavi ve siyah tonların baskın olduğu dikkat çeker. Kandinsky için kırmızı, sınır tanımayan bir renk olarak canlı, hareketli ve huzursuz bir etki yapar. Kandinsky’nin ifadesiyle:

“Açık, sıcak kırmızı (Satürn) orta-sarıyla belli bir benzerlik gösterir. Kırmızı, orta ton olarak, keskin duygunun kalıcılığını kazanır. Hep aynı ölçüde yanan bir tutku gibidir, kolayca gürültüye getirilemeyecek, kendi içinde güven bulmuş bir kuvvettir. Sıcak kırmızı

derinleşme eğilimi göstermezken soğuk kırmızı çok derinleşebilir. Kandinsky’e göre kırmızı, doğanın bir biçimi ile birleştiği zaman ise içsel değerlerini değiştirir; çeşitli doğa biçimleriyle bir araya getirildiğinde çeşitli çağrışımlara yol açar; örneğin, kırmızı bir gökyüzü gün batışı veya yangın çağrışımı uyandırır. Kırmızı gökyüzünün yaptığı çağrışımı tabii bir etki olarak ele alan Kandinsky, kırmızı gökyüzüyle bağlantı içinde bulunan diğer imgeler de kendileri için uygun renkleri taşırsa, gökyüzünün doğallığının daha kuvvetli bir tını kazanacağını belirtir. Soyutlama söz konusu olduğunda ise, kırmızı insani olanı, dünyevi olanı, bedensel olanı ifade ederken mavi göksel bir renktir” (Öndin, 2008: 108).

Michael Riedel’in, “Mavi sadece mavidir, daha fazlası değil.” Şeklinde ifade ettiği ve izleyiciyi mavi renkle karşı karşıya bıraktığı çalışması Mavi renge kavramsal bir anlam yükler. Sarı renk ise, tarih öncesinde bu rengin hâkimiyeti mısır sanatında görülür. Mısır resim sanatında siyah ve beyaza ağırlıkta renk kullanımının dışında kırmızı ve siyah renk de figürlerin kontürleri için kullanılır. Bu eserde de siyahın baskınlığını dengelemesi için de tercih ettiğini gözlemlenir. Anlamsal olarak düşündüğümüzde, Rönesans’ta renk, tanrının ışığı olarak nitelenir. Yani bu tonun kullanılması da çok sıradan bir tercih olarak gözükmez. Göz sembolü içerisinde de tercih eder. Jung etkisiyle incelersek, daha önce bahsedilen gibi iyileşme süreci yaklaşımı olarak ele alınabilir. Tablonun altında yer alan bölünmüş belleği temsil eden birbirine dönük kafa figürleri yer alır. Bu kafaların orta kısmında sanki mücadele eder gibi sarı renkteki fırça darbelerinden bir girdap bulunur. Belki de Pollock, Jungcu bir “Nekyia” (Yunan mitolojisinden alınan kavramdır. Okyanusta yapılan gece yolculuğu anlamına gelir mit olarak. Nekyia da zorluklar yaşayan bir kahramandır. Bunları aştığında daha iyi bir insan olur.) bölgesini yani psişe yeniden doğmadan ve kendisiyle barışmadan önce yaşanan bilinçdışı ve çalkantılı dönemi işaret eder. Ceninin yer alması ise, eril ve dişi unsurlarının sentezini ima eder. Jung yorumlamasına göre göz ise, aydınlanmış yeni belleği temsil eder (Ingram, 2017: 25).

Şekil 21. Jeri Redcorn (Caddo/Potawatomi, b. 1939), *Caddo Başı, Pot*, 2005. Pottery, pigments. NMAI, 2005 <https://americanindian.si.edu/explore/exhibitions/item?id=971> adresinden alınmıştır.

Eserde bulunan yüz ifadesine dikkat ettiğimizde Pollock' un "Bird" adlı eserindeki alt tarafta bulunan yüz çizimlerine benzerlik taşıdığını gözlemledik. Pollock yüz ifadeleri oluştururken ziyaret ettiği müzelerden ve Kızılderili kültüründeki kendi deneyimlediği bilgilerden yansıttığı söylenebilir.

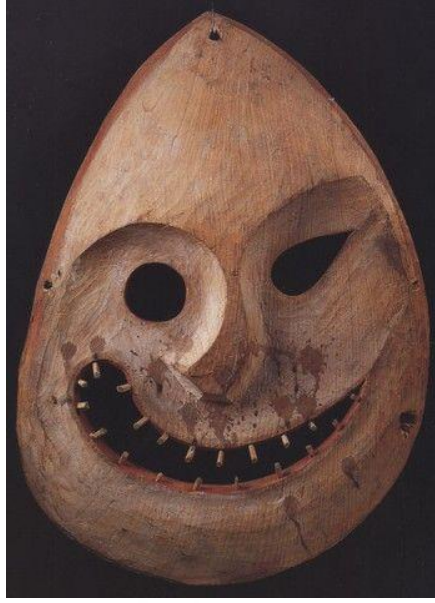
3.6.2 Birth – Doğum

Jackson Pollock, tuval üzerine yağlıboya tekniğini kullanarak eserini tamamlamıştır. Eserde geometrik semboller de bulunmaktadır. Mavi ve Beyaz renkleri yoğun olarak kullanılmıştır.

Şekil 22. “Birth (Doğum)”, Jackson Pollock, 1938 – 1941 Tuval üzerine yağlıboya, 116.4 x 55.1 cm Tate Londra İşte Pollock, Catherine Ingram, 2017

“Bird - Doğum” adlı bu eserde, 1930’ların sonuna doğru Pollock, doğum, ölüm gibi evrensel konulara yönelir. Kendi doğumunun da travmatik olması (boynuna göbek bağı bağlandığı için bir süre nefes alamaz) bunu tetiklemiş olabilir (Ingram, 2017: 22). Tersten duran yüz figürleri ve ağzı açıkmiş gibi yer alan dişleri andıran kısımlar yer alır. Yüz figürlerine eserlerinde sıklıkla yer verdiği bir kez daha görülür.

Şekil 23. 028, Inuit Dans Maskesi Örneği, Alaska, 1880

Ayrıca yerli kültürlerindeki maskelere de ilgisi olan Pollock, İnuit maskesi çizimlerine de sahiptir (Ingram, 2017: 22) Pollock eserindeki dış yapıları olan figürlere baktığımızda, Inuit dans maskelerine benzerliğini tartışabiliriz.

Şekil 24. Üçgen Sembolü

Üçgen; pek çok uygarlığın alfabesinde bir harf olarak da kullanılır. Diğer ifadelerine şu şekillerdedir; “Uygur tradisyonunda kutsal dağı temsil eder. Maya tradisyonunda ışığın ve tohumun sembolü olan üçgen. Hindu tasvirlerinde ateşin sembolü. Kalde tradisyonunda yüce ışığın, nurun sembolü olan üçgen. Graal efsanelerindeki Montsalvat’ı (Kurtuluş Dağı”) temsil eden üçgen. J. Churchward’a göre 70 bin yıl önce, yitik Mu uygarlığında spiritüel Göğün, semavi üçlünün sembolü olan üçgen. Eski Çin tradisyonunda birliği ve ahengi ifade

eden Si adı verilen üçgen” (Salt, 2017: 346). Biçimsel anlamı ele alındığında, Mu sembollerine göre, eşkenar üçgen de kullanıldığı yere ve kullanılma şekline göre önem kazandığı iki konu vardır. Bu figürün kullanımı oldukça eskilere dayanır. Mu ülkesini (Batı ülkeleri) oluşturan üç adanın ortaya çıkışını ilkel insanlara anlatan bir semboldür. Bunun yanı sıra, üçgenin birbirine eşit olan ve bir araya geldiklerinde tek ve ucu olmayan bir çizgi oluşturan üç kenarı bulunur. Bu sembol ayrıca eski zamanlardaki bireylere göre üç adanın da aynı yaratıcı tarafından yaratıldığını ancak yaratılış süreçlerinin ayrı emirler üzerine kurulu olduğunu işaret eder. Bu durum üç tanrılı inancın çıktığı ilk zamanlardır (Churchward, 2015: 117).

Ruh – perispri – fiziksel beden üçlüsünü simgeler. Üçgenin bu anlamda kullanıldığı tradisyonlarda, üçgenin tepe noktasını tabana birleştiren iki kenarla sınırlanan alan perispriyi, taban ise fiziksel bedeni simgeler. Bir hareketi de ifade edebilir. Bu durumda, “Hareket yukarıdan aşağıya doğru olduğunda, kaynağından çıkan ‘tesir’in gitgide yoğun ortamlara inişini ifade eder. Hareketi ifade ettiğinde ikiye ayrılır. Birincisi, bireysel anlamda; Hareket, varlığın kendi ruhundan, yüksek benliğinden bedenine gelen, tesir terimiyle ifade edilen uyarıları (impuls), vibrasyonları simgeler. İkincisi, genel anlamda; Taban yeryüzü olarak kabul edildiğinde, tepe noktası ve bu noktayı tabana birleştiren iki kenarla sınırlanan alan Yüksek İdare Mekanizması hiyerarşisini ve sevk ve idareyi sağlayıcı tesirinin inişini simgeler” (Salt, 2017: 347). Bu sembol kimi zaman da birçok şeklin bir araya gelmesinden oluşan bir diyagramın parçası olacak şekilde kullanılır. İçi dairesel üçgen de buna bir örnektir.

Pollock’un bu eserine baktığımızda da dairesel üçgen örneklerini sağ ve sol tarafta görebiliriz. Resminin isminin Doğum olduğunu ele alırsak, ruh – perispri ve fiziksel bedeni sembolize ettiğini söyleyebiliriz. Doğum gibi bir konuyu ele almasıyla, üçgen sembolünü yine kullanmasıyla ve ayrıca ele aldığı renklerle de Kızılderi kültürüne ait sembollerini kullanmıştır.

3.6.3 Male and Female – Erkek ve Dişi

Jackson Pollock, “Male and Female - Erkek ve Dişi” eserini 1942 yılında tuval üzerine yağlı boya kullanarak tamamlamıştır. Bu eser, Philadelphia Sanat Müzesi’nde de yer almaktadır.

Şekil 25. Jackson Pollock, Male and Female (Erkek ve Dişi), 1942, Tuval üzerine yağlı boya, 73 ¼ x 49 in. Philadelphia Sanat Müzesi, Pensilvanya.

(<http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/pollock/>)

“Male and Female - Erkek ve Dişi” adlı eserde, geometrik ve sembolik figürler yer almaktadır. Eserde mavi, beyaz ve siyah renkler ağırlıktadır. “Male and Female” resminde Jung’un bahsettiği zıtlıkların birleşmesi durumuna benzerlik gösterir. Dolayısıyla bu resmi psikolojik boyutlarıyla da düşünmek gerekir. Erkek ve dişiye matematiksel sembollerle de ifade etmeye çalıştığını da gözlemleyebiliriz. Keskin ayırıcı alan yerine birbirine geçmiş

alanlar yer alır. Tek keskin ayırıcı alan beyaz olan kısımdır. Beyaz dikdörtgen alan içerisinde yine göz sembolüne benzer bir sembol dikkat çeker. Mavi ton, açık tonda bir arka plana uygulanarak, ana orta plan daha farklı renk zıtlıklarıyla ön plana çıkarır.

Şekil 26. Matematiksel Sembol, Pollock

Sağ taraftaki matematiksel sembollerle dişi ve erkeğin matematiğini çözmeye çalışır gibi resmeder.

Şekil 27. Dişi Temsili, Pollock

Şekil 28. Erkek Temsili, Pollock

Erkek tarafını daha çok sembollerle ve özellikle matematiksel sembollerle ifade etmesi, dişi temsili ise göz sembollerini kullanışı dikkat çeker. Kullandığı renklerle de bu ayrımı ifade eder.

3.6.4 Totem Lesson I – Totem Dersi I

Jackson Pollock, “Totem Lesson I - Totem Dersi I” adlı eserini 1944 yılında, tuval üzerine yağlı boya tekniği ile uygular. Eser, Harry W. Ve Mary Margaret Anderson Koleksiyonunda’da yer alır. Resimde, gri tonları hakimken, kırmızı tonu da kullanılarak algı arttırılmıştır. Daha az renk kullanılmıştır bu nedenle kullanılan renk alanlarına odaklanma daha fazla olmaktadır. Resimde yine figürler ve semboller yer almaktadır.

Şekil 29. Jackson Pollock, Totem Dersi 1 (Totem Lesson I), 1944,Tuval üzerine yağlı boya, 70 x 44 in. [177.8 x 111.8 cm] Harry W. Ve Mary Margaret Anderson Koleksiyonu. 19.12.2022 tarihinde (<http://www.mcah.columbia.edu/dbcourses/publicportfolio.cgi?view=956>) adresinden alındı.

Şekil 30. Yüz Figürü

Yüz figürü daha önce belirtilen yüz figürlerine benzemektedir ve yine tek bir göz figürü kullanarak, yarım yüz haliyle de dikkatleri çeker. Yüzü çevreleyen alanda ise, Kızılderili kültürüne bir gönderme gibi bir hayvan motifini andırmaktadır. Kullandığı yoğun kırmızı renk tonları da yine Kızılderili yaşamına hakim olan renktir.

Şekil 31. “Mississippian gorget” , Castalian Springs, Sumner County, Tennessee Whelk shell 10 cm William E. Myer Collection, <https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/woodlands/150853.html> adresinden alınmıştır.

Bu gorget, Sabah Yıldızını taklit ederek dans eden genç bir savaşçıyı tasvir ediyor. Dansçının sağ elinde tuttuğu kesik kafa, bu başarılı taklidin kanıtıdır. Hayatta olsaydı, kavrulmuş saçları, Sabah Yıldızı olan kızıl gezegenin dünyevi bir sembolü olan ağaçkakanın tepesi gibi kırmızıya boyanırdı. Başının arkasındaki saçlarının arasına tutturulmuş bakır süs, mızrak atıcıyı ve yayın gelişiyi yüzyıllar önce kullanım dışı kalan bir silah olan mızrağı sembolize ediyor. Dansçının yüzünde görülen göz modelinin, hızlı takibi ve bir düşmanı vururken hatasız nişan almayı simgeleyen bazı şahinlerin yüzlerinde bulunan deseni akla getirdiği düşünülüyor. Dansçının sol elindeki çakmaktaşı topuz genellikle Sabah Yıldızı için yarı kırmızıya ve karşılık gelen dişi tanrı Akşam Yıldızı için yarı beyaza boyalıdır (Amerikan Hintlileri Müzesi).

Geçmişe ait olan bu parçada da yine çizimlerde yüz figürlerine baktığımızda Jackson Pollock’un resimlerinde yer alan yüz ve göz çizimlerine benzediğini gözlemlemekteyiz.

Şekil 32. Üçgen Sembolü

Üçgen sembolü yine bu eserde de görülür. Herşeyin tam merkezinde dikkat çeker. Yaşamı, yaratılışı simgelediği için kullanılma şekli ve yer aldığı alan düşündürücüdür.

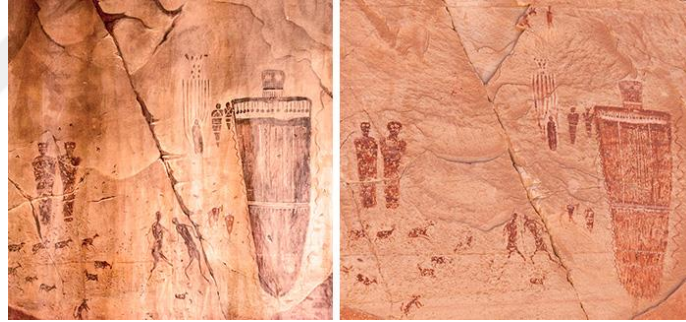
Pollock, yaşadığı yerli kültürün izlerini de resimlerine aktarır. Totem Dersi 1 adlı resminde de yine tek göz sembolü yer alır. Daha öncede değinildiği gibi tek göz sembolü, insanı izlemesi ile ilgili olarak kullanılması ve bilgiyi yansıtması anlamları bakımından önemlidir. Pollock' un da birçok resminde bu sembolü kullanmış olması, anlamını önemseydiğini gösterir.

3.6.5 Totem Lesson II – Totem Dersi II

Şekil 33. Jackson Pollock, Totem Dersi II (Totem Lesson II), 1945, Tuval üzerine yağlı boya, 6 ft. x 60 in. [182.8 x 152.4 cm], Ulusal Galerî, Canberra, Avustralya. 19.12.2022 Tarihinde (<http://www.mcah.columbia.edu/dbcourses/item.cgi?template=submagnify&id=14687&table=items>) adresinden alındı

“Totem Lesson II - Totem Dersi II” adlı eserinin sembolik anlamları; “Totem Lesson II” Adlı resminde orta kısımda bir figür direk dikkat çeker. Siyah renkli bütün olan figürde, üst kısmında yine diğer resimlerinde de yer alan göz sembolü yer alır. Dikkatle bakılacak olunursa yine yanında bir diğer göz sembolü, orta altta burunu simgeleyen bir yuvarlak ve hemen altında da kedi ağzını andıran bir figür yer alır. Resmin diğer bölgelerinde yer alan yine hayvan yüzlerini ifade edebilecek figürler, eski yerli kültürüne ait olabilecek bıçak figürü ile, resmin bu tarzı eski dönem mağara resimlerine gönderme niteliği taşır.

Şekil 34. MOMA Utah figürleri,

Pollock bu eserinde, daha önce ailesiyle yapmış olduğu müze ziyaretlerindeki sergilerinde yer alan Utah duvar resimlerinde yer alan sade Zemin ve cesur soyut figürlerden modern gözüktüğü için etkilenir ve bu etkilenmeyi arka plan ile kullandığı figürlere yansıtır.

Totem / Totemizm; “1940’ların ortalarına dek Pollock’un resimlerinde biçimsel ve tematik çoğulculuk, doğaçlama ve anlık resimler olarak değerlendirilebilir. 1940 ‘lı yılların başında yaptığı resimleri “Totemik Dönem” olarak adlandırılır” (Kamışoğlu, 2012: 46). Bu dönem yaptığı resimlerinden bazıları ise şunlardır: Guardians of the Secret (Sırrın Koruyucuları) (1945), The Moon-Woman Cuts the Circle (Ay-Kadın Çemberi Bozar)(ca. 1953), Totem Lesson 1 (Totem Dersi 1) (1944) ve Totem Lesson 2 (Totem Dersi 2) (1945)—

dir. Totemizm kavramı Pollock'un kütüphanesindeki antropolojik kitaplarda etraflı bir şekilde açıklanır. Bazı Batı dışı toplumsal yapıların, belirli bir hayvan koruyucusuna tapma ve onunla özdeşleşme etrafında örgütlendiğini varsaymaktadır. İnsanlık ve doğal dünya arasındaki bağların o kadar güçlü olduğu düşünülüyordu ki, totem hayvanları öldürenin ya da bunlara zarar verenlerin sonu kesinlikle ölüm oluyordu. Böyle kavramların Pollock'un zamanında, sanayi öncesi sosyal ve zihinsel yapı formları için merkezi bir yerde duruyordu. Eleştirilmeden kabul edilmesi gerekmiyordu, ama bunların Pollock üzerindeki etkisi de özellikle güçlüydü (Cernuschi, Claude, 1998: 30-38).

3.6.6 She-Wolf – Dişi Kurt

Jackson Pollock eserini Tuval üzerine yağlıboya, guaj ve yapıştırıcı kullanarak 1943 yılında yapmıştır. Eser Moma'da sergilenmektedir. Resimde gri renk arka fona uygulanmıştır. Sarı, kırmızı ve beyaz tonlarının yanı sıra yine siyah renk kullanılmıştır. Resimde birçok figür ve geometrik semboller bulunmaktadır.

Şekil 35. Jackson Pollock, Dişi Kurt (She-Wolf), 1943, 41 X 67 inches, Tuval üzerine yağlıboya, guaj ve yapıştırıcı, MOMA Koleksiyonu, New York (http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78719)

Betimleme ve çözümleme yönleriyle, kurt birçok kültürde kutsal bir hayvandır, özellikle Kızılderili kültüründe gücün Antik Roma’ da ise koruyuculuğun simgesi gibidir. Kurtun vahşiliğini betimlemek için seçtiği renkleri ve darbelerin farklılığını görebiliriz. Dişleri andıran figürler, kırmızı tonda belirgin olan sanki yön oku sembolü, karmaşıklığın içinde, kurt figürünün netliğini ortaya çıkarmak istemesi ve vurgulamak istemesi olabilir. Kurtun üst arka kısımlarına doğru net bir şekilde ağzında yem tutan bir kuş figürü de bulunur. Resmin ön planında sol köşesinde, insan figürü ve yine bir başka kurtun saldırmasını yansıtan bir anlatım söz konusudur. Dolayısıyla yerli kültürün vahşiliğini net bir şekilde resminde, soyutlama tekniklerini kullanarak anlatır.

Şekil 36. Jackson Pollock, İnsan Figürü

Bu insan figürüyle totemik dönemdeki çizimlere benzerliğini görebilmekteyiz. “She – Wolf - Dişi Kurt” adlı eserindeki vahşiliği anlatmaya yönelik eklediği figürlerden de biridir.

Şekil 37. Jackson Pollock, Üçgen

Daha önce anlamlarına değindiğimiz “Üçgen” sembolü burada da karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 38. Jackson Pollock, Üçgen ve Dış

Bu figürde yine daire ve üçgen sembollerini iç içe görürken, daha önce kullanmış olduğu dış figürlerini de yine gözlemlemekteyiz.

Şekil 39. Jackson Pollock, Kuş Sembolü

Daha önce anlamlarına değinmiş olduğumuz kuş sembolü yine karşımızda çıkmaktadır.

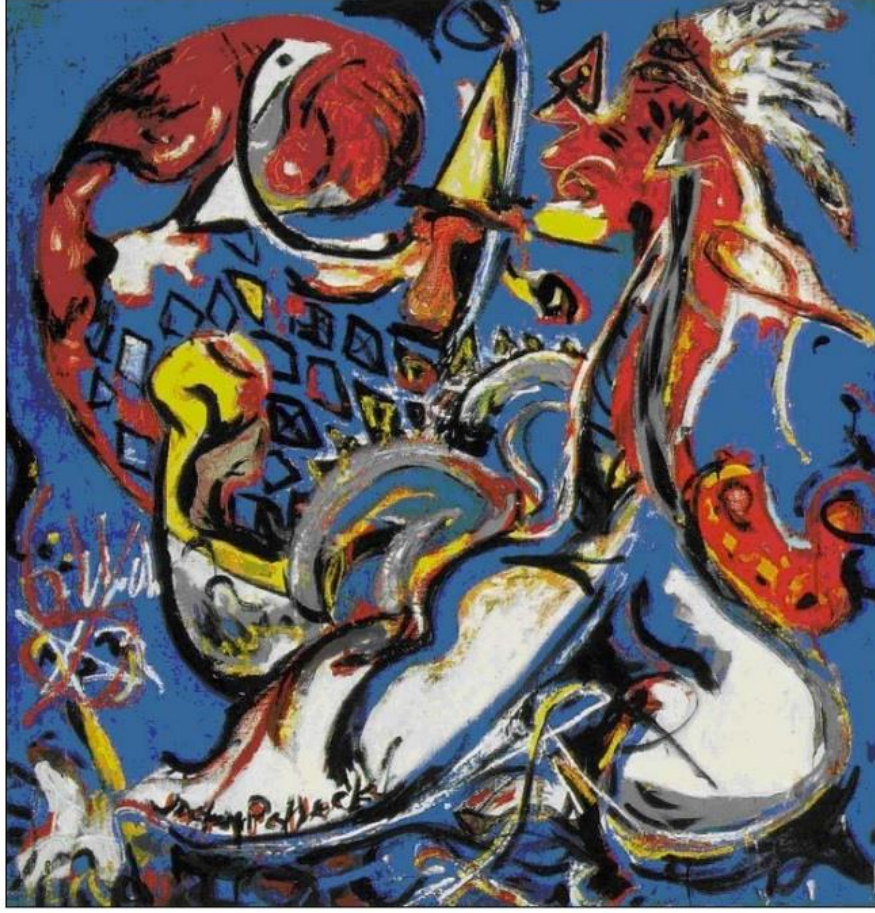
Şekil 40. 6 Rakamı

Yine anlamına değinmiş olduğumuz 6 rakamı bir kere daha bu eserde karşımıza çıkmaktadır.

Renkler ise yine kırmızı, siyah ve beyaz tonlarında yoğunluktadır. Bu renkler Kızılderili kültüründe de yoğun olarak kullanılan renklerdir, bunu müzelerden verdiğimiz örnek şekillerde de gözlemlemekteyiz.

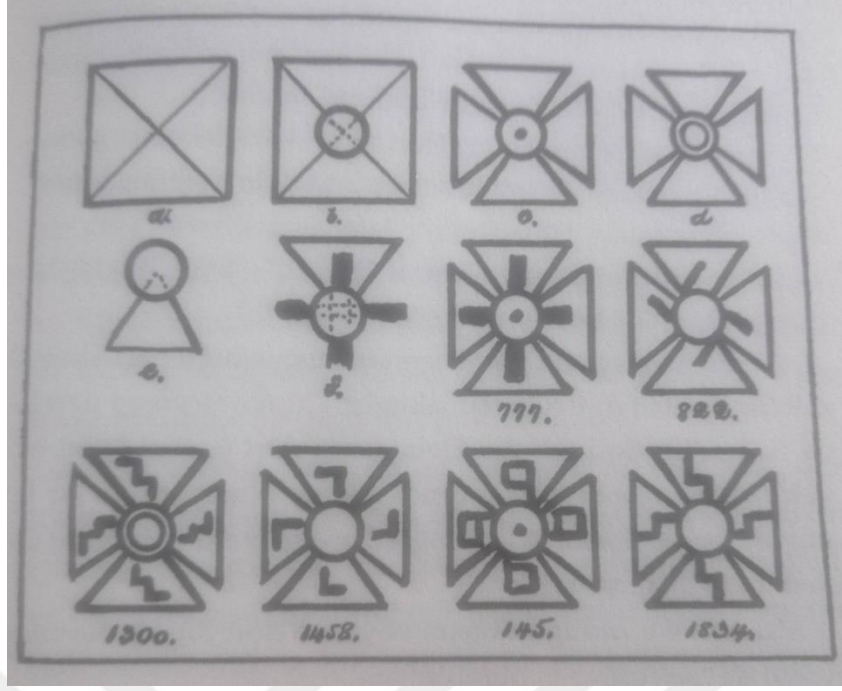
3.6.7 The Moon-Woman Cuts the Circle – Daireyi Kesen Ay Kadın

Tuval üzerine yağlı boya tekniği ile 1943 yılında yapılmıştır. Ulusal Modern Sanat Müzesi'nde yer almaktadır. Resimde arka fona mavi renk uygulanmıştır. Figürlerde kırmızı renk ağırlıklı olarak uygulanmıştır. Beyaz ve siyah renkler de yine kullanılmıştır. Eserde birçok sembol ve figür bulunmaktadır.

Şekil 41. Pollock, *The Moon-Woman Cuts The Circle* (Daireyi Kesen Ay Kadın) 1943, 19.12.2022 tarihinde, <https://www.jackson-pollock.org/moon-woman-cuts-the-circle.jsp> adresinden alındı

Daireyi Kesen Ay Kadın adlı resminde ana rengin mavi olması ay tonu ve gökyüzü rengini yansıtmaktır. Aynı zamanda yine bu resminde de benzer göz sembolleri ve üçgen içinde daire sembollerini kullandığını rahatça görebiliriz. Burada dikkat çeken bir diğer sembol yıldız sembolüdür.

Şekil 42. James Churchward, Mu'nun Kutsal Sembolleri, s.69

Churchward'ın sembollerini incelediğimizde ilk satırda yer alan hemen dikkat çeker. Bu sembol Churchward'ın tanımlamasına göre piramit haçıdır. Niven'in Meksika tabletleri arasında bulunan bazı haçlar dikkat çeker. Churchward onlara piramit haçı der çünkü hepsi pramit hatları üzerinde yapılan değişikliklerle hazırlanır. Bunlar haç çizimi üzerinden anlatılmış pramit kozmogonileridir. Dört kol, pramitin dört tarafına denk gelen dört üçgen oluşturur. Bu üçgenler tektanrı Tanrı sembolleri ile kaplanır. Piramidin temeli kare şeklindedir. Dört tane üçgen bir araya gelerek kareyi oluşturur. Piramitler ise astronomic hatlara göre çizilir ve bu şekilde haçı oluşturur. (Churchward, 2015: 69-70). Bu haç sembolü Mu kıtasında yaşayan bireyler tarafından, kıtanın batısından önce kullanılır.

Şekil 43. Pollock, Tekrarlayan Kareler

Pollock'un daireyi kesen ay adlı eserine dikkat edince, resmin sol alt taraflarına doğru birkaç yerde bu sembolü tekrarlayarak kullanmış olduğu görülür. Tekrarlayarak kullandığı semboller anlamını bilerek mi yapıyordu diye sorgulayabiliriz ya da soyutdışavurumculukta ve Otomatizm'de yer alan bilinçdışı hali düşünürsek, bilinçsiz halle yapılan bir tekrar dürtüsü olarak da adlandırabiliriz.

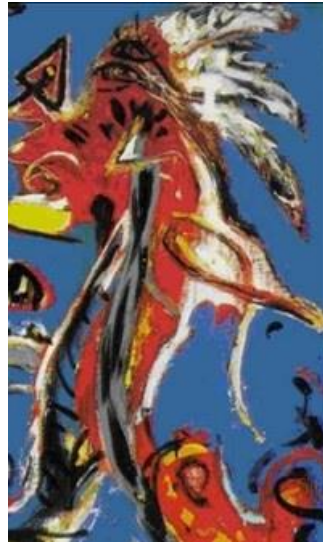
Şekil 44. Atalardan Kalma Hopi Kasesi,

<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/050609.html>
adresinden alınmıştır.

Günümüzün Hopi Kızılderilileri, Arizona, Black Mesa'nın güney ucundaki küçük köylerde yaşıyor. Ataları bölgedeki birkaç köy grubundan gelir. Yaklaşık MS 1240 ve 1400 yılları arasında, Hopi ataları bu atalardan kalma Hopi yerlerinden birinde bir araya geldiler: Hopi Pueblo'nun 84 kilometre güneyindeki Little Colorado Nehri üzerindeki yedi büyük köy ve birçok küçük yerleşimden oluşan bir küme olan Homol'ovidir.

Çarpıcı çok renkli çanak çömlek üretimi ve dekorasyon olarak stilize kuşların, özellikle papağanların temsilleri, bu dönemde Güneybatı'daki çanak çömlek geleneklerini ve halkları birleştiren semboller arasındadır (Art and History in the Collections of the National Museum of the American Indian).

Kullanılan motiflere bakıldığında yine karo ve üçgen motifler dikkat çeker. Jackson Pollock eserlerinde de sık sık gördüğümüz sembollerdir.

Şekil 45. Kızılderili Motifi

Yine aynı eserde, sağ bölgede yer alan figure dikkat ettiğimizde, Kızılderili kültürünü yansıtan unsurlardan tüyleri ve renklerinin yanı sıra, tekrar farklı stillerdeki göz sembollerini kullanmış olması dikkat çekicidir.

Sağ kenarda ise ayrıca büyük ölçekteki sonsuzluk sembolünü de görebiliriz. Sonsuzluk sembolü; söz edecek olursak; sonsuzluk işareti matematik ve fizikte sonu olmayan anlamına gelir. Sonsuzluk işaretinin şekil bakımından asıl anlamı kum saatinden gelir. Kum saati zaman ölçme anlamına geldiğinden zamansal bir anlam taşır. Eğer kum saatini yan çevirirseniz zamanı durdurmuş olup sonsuzluk döngüsünün içine çekilmiş olursunuz. Bu yüzden çok uzun zamandır sonsuzluk işareti akla gelebilecek bir çok somut nesnenin üzerine işlenmiş ve zamanla anlamı katlanarak artmıştır. Yatay, yani düz duran sekiz rakamının şekline sahiptir. Tüm unsurları birbirine bağlıdır bu nedenle sonu ve başı belli olmayan olarak kabul edilir. Matematiksel çalışmalarda ise ilk kez 1655 yılında John Wallis tarafından, ögelerin sınırı olmamasını ifade etmesi için kullanılır. Gerçekte, sonsuzluk sembolünün, kuyruğunu ısırarak ejderha gibi bir yılan şeklinde olduğu söylenir ve bu yönüyle Uroboros için eski Yunan sembolüyle de ilişkili olduğu düşünülür. Bu aynı zamanda doğrusal olmayan sonsuz bir yaşam anlayışını temsil eder (Johnson, 2021: 1).

Şekil 46. 6 Rakamı

Yine aynı eserinde sol köşede bulunan 6 rakamı dikkat çeker. Hemen bilinçte neden 6 rakamı sorusu oluşur. 6 rakamına Heksat denir. Heksat; “Gelişiyorum ve hayatın

mucizelerinin farkına varıyorum.” Der. Sembolü altıgen, iç içe geçmiş iki üçgendir. Önemli ezoterik bilgiler içerir: Aşağı dönük üçgen, ruhların Tanrı’dan kopuşunu, yaradılışı, su elementini ve dişil enerjiyi; yukarıya bakan üçgen de evrimi, Yaratıcıya dönüşü, ateş elementini ve eril enerjiyi sembolize eder. Bundan dolayı 6 tensellik, denge, uyum, güzellik, arabuluculuk anlamına gelir (Turhan, 2021: 8). 6 rakamının dengeyi ifade edişi ilginçtir. Pollock’un dengeden çıkan hayatını düşündüğümüzde bu rakamı seçerek oraya aktarması düşündürücüdür.

Şekil 47. Pentagram Sembolü

Pentagram, diğer bir adıyla ‘Beş Uçlu Yıldız’a özellikle Pisagor ekolünde, Babil’de, Eski Mısır’da ve Hinduizm’de çok önem verilir. On köşeyi ve on açığı içerir. Eski Mısır inançları ve kullanımlarında, özellikle Horus’un ve Sirius yıldızının temsillerinde kullanılır. Eski Mısır yazısında Sirius hiyeroglifinin üç glifinden biridir. Beş uçlu eski Mısır kullanımında Sirius (Sothis) anlamına gelen hiyeroglifte içinde daire olmadan, kimi burçlar kuşağı temsillerinde ise, içine küçük bir daire çizilerek kullanılır. Bazı yazarlara göre, ‘İsis misterleri inisiyasyonu’nda inisiye adayı ölüm deneyimi sırasında, üst kısmında beş uçlu yıldız biçiminde delik bulunan bir tabuta yatırılır. Hinduizm’de ise Siva (Şiva, Shival) ile adlandırılır. Ortaçağ Avrupasında ise, mükemmelliğin, sırların yolunu açan anahtar ve ruhu eşyadan kurtaran melek ile bağlantılı olduğuna inanılır. Anadolu’da Kibele’nin (Sibel) mührü bazen beş uçlu yıldız olarak yapılır. Maya ve K. Amerika kızilderililerinde genellikle kutsal bir yıldızı temsilen kullanılır. Şamanist Türkler’de Demir-Kazık yıldızını temsilen şamanın davul gibi kimi eşyalarına işlenir. Etrüskler’e ve Galya’daki Keltler’e ait tunç eserlerde ise onikişer adet olarak temsil edilir. Detaylıca anlamlarını inceleyecek olursak, Yer’in iki rakamıyla temsil edildiğinde, aktif ve eril prensibi temsil eden tezahürler-

ötesi âlem (üç rakamı) ile pasif ve dişil prensibi temsil eden tazahür etmiş âlemin (iki rakamı) birliğini ifade eder. Beş unsuru ve beş unsurdan oluşan mikrokozmoz, yani insanı simgeler. (Salt, 2017: 68-69).

3.6.8 Guardians of The Secret – Sırrın Gardiyanları

Eser Jackson Pollock tarafından, 1943 yılında tuval üzerine yağlı boya tekniği kullanılarak yapılmıştır. Moma’da sergilenmektedir. Eserde geometrik sembol ve figürler bulunmaktadır. Mavi, beyaz, siyah ve kırmızı renkler yoğun olarak kullanılırken, sarı renginin aralara eklenmiş olduğunu görmekteyiz.

Şekil 48. Jackson Pollock, “Guardians of The Secret (Sırrın Gardiyanları)”, 1943, Tuval üzerine yağlı boya

Eserin belirtilen bu kısmı açılmış bir papürs kağıdı izlenimi taşır. Genel olarak baktığımızda tekrarlayan figürler nedeniyle bu eser Picasso’nun Guernica adlı eseriyle

kıyaslanır. Beyaz dikdörtgen alan dışındaki figürlere dikkat ettiğimizde 6 ve 8 rakamlarının yanı sıra matematiksel sembol olan iki nokta üst üste sembolü, tekrarlanan paraflar, sol üst köşede sonsuzluk sembolü, dairesel bazı figürler dikkat çeker.

6, 8 rakamlarına değinirsek, 6 rakamından daha önce bahsedildi. 8 rakamı ise, Ogdoad olarak da geçer. Ezoterik alanda “Tanrının ışığında etkili olabilirim.” Şeklinde ifadesi yer alır. Sembolü küp ve oktagonddursekizgen Ektiğini biçme, hasat toplama, sonsuzluktur. “Yukarıda ne varsa aşağıda da o vardır.” Söylemiyle ifade edilen ilahi yasanın rakamsal halidir. Ayrıca eğitimi de temsil eder. Akademik bir rakamdır (Turhan, 2020: 8).

Matematiksel sembol olan iki nokta üstüste simgesini kullanmasının sebebi, resminde yer alan figürlerin anlamı eşittir diye belirtmeye, ifade etmeye çalışmış olabilir.

Şekil 49. Picasso, Guernica , 18.12.2022 tarihinde

<https://sanatabasla.com/2013/06/guernica-picasso/> adresinden alınmıştır.

Guernica resminde de Picasso’ nun tekrarlayan benzer figürlerini, üst bölgede gözü anımsatan lamba figürünü gözlemleyebiliriz. Bu açılardan Pollock’u etkilediği söylenir ve yorumlanır.

Pollock’un Gardiyanların Sırrı adlı eserinde, beyaz dikdörtgen alana baktığımızda birçok figür dikkatimizi çeker. Bunları tek tek incelersek;

Şekil 50. Guardians Of the Secret, Tekrarlanan Paraflar

Parafın simgesel olarak yoğun bir anlamı olmasada kelime olarak *bir yazının kenarına konan küçük işarettir. Metinler arasına ¶ simgesi olarak da konulur.* Yorum ve yargı olarak, bu noktada Pollock, bir nevi kendi imzasını paraf olarak kullanırken bir yandan iki alan arasındaki boşluğu simgeleştirmek için kullanmış olabilir.

Şekil 51. Beyaz Kare Alan, Guardians of Secret

Beyaz kare alanda ise birçok figür dikkatimizi çeker. Renk yoğunluğu, yazılar, motifler yer alır. Bu aslında yoğun zihinsel yapısını da yansıtır. Bilinçli ve dışı zihinsel yoğunluğunu bu alanda daha yoğun ifade eder. Çok fazla figür ve motif olduğu için tek tek incelemek gerekir. Bunlar;

Şekil 52. Yüz Figürü 1

Şekil 53. Yüz Figürü 2

Beyaz kare içerisinde tekrarlayan yüz figürlerini, eser adında tanımlamış olduğu gibi gardiyanları temsilen kullanmış olabilir. Bu noktada bu eser Picasso'nun Guernica adlı eserindeki tekrarlayan figürlere benzer. Dikkatle bakıldığında sol taraftaki yüz figürleri erkek yüzü figürüne, sağ taraftaki yüz figürü ise göz yapısına dikkat edilecek olursa, kirpiklerin de dikkat çekmesiyle kadın yüz figürü olduğu söylenebilir.

Şekil 54. You Yazısı

You kelimesini bilinçli veya bilinçdışı zihinle mi yazdığını bilemeyiz ancak, beyaz alan içerisinde birçok insan yüzü resmetmesi üzerine you kelimesinin olması ve eser adını da düşünürsek, bu sırrın gardiyanları arasında sen de varsın mesajını vermek istemiş olabilir.

Şekil 55. Balık Figürü 1

Şekil 56. Balık Figürü 2

Eserinde bulunan hayvan figürleri veya bir diğer adıyla piktogramları, Pollock'un MOMA sergisinde gördüğü bir meksika çömleğinden alıntı olduğu şeklinde yorumlamalar vardır. Balık sembolü birçok anlamı taşıyabilir. Balığın sembolizmde kullanılmasının en önemli sebebi, esir ve tesiri simgeleyen bir akışkan suda yol alabilmesidir. Bu ortamda, kara hayvanları gibi bir düzlemde değil dikey olarak hareket edebilir. Bu her yönde hareket edebildiğini gösterir. Balıklar doğumda çoklu doğum yapar. Gruplar halinde yaşarlar. Sembolik açıdan değerlendirilmesi yine farklı anlamları taşır. Ruhçu termonolojiyle ifade etmek gerekirse, herhangi bir 'tesir kuşağı'nde tatbikat yapmaktır. Bir varlık hangi düzeye yükselebilmiş, vibrasyonların hangi ruhsal tesir kuşağına ayarlayabilmiş, uyarlanabilmişse o tesir alanına bağlanır. Bir nevi yolculuğu da ifade eder. Diğer bir yaklaşım, yüksek ruhsal 'plan'larla sürekli bir irtibat haline girebilme ve o 'plan'larla ya da o 'planlardan kaynaklanan tesirlerle özdeş hale gelmedir. Maya dönemlerinde daha çok görülür. Balığa dönen kahramanlar söz konusudur. Ayrıca Cenin (embriyon) olarak Dogonlar'ın ve Azteklerin insanlığın atalarıyla ilgili tradisyonlarında ana rahminden itibaren canlının gelişim aşamalarında kullanılır (Salt, 2017: 62-63). Pollock'un resmine bütünelen baktığımızda, balık figürünün kullanmış olmasının nedenini, gardiyanları yükselişe geçen kahramanlar olarak yorumlayabiliriz. Öyleki bu kahramanlar her yöne akışkan zeminde de hareket ederek rahatça ulaşabilir ve sır görevi başarıyla gerçekleştirebilirler. Ezoterik bilimlerde balık-insan figürleri de yer alır. Çünkü birçok eski uygarlıkta amfibik olarak (hem suda hem karada yaşar) biçimde ya da yarı insan balık biçimde betimlenen yaratıklara rastlanır. Bazıları insanlar arasında yaşar ve insanlara uygarlık ve yaşam hakkında çok şey öğreten varlıklardır. Yine bu yönüyle de kahramana dönüşen sembolik yönü ifade edebilir.

Şekil 57. Pollock, Yerli Dokuma Motifi

Şekil 58. Adı bilinmeyen, Amerika Navajo

Kızılderili sanatçı, dokuma örneği -1915-1925

Pollock'un kullandığı desenleri incelersek Türk kültüründe ve Kızılderili kültüründe yer alan dokuma motiflerine çok benzediği görülür. Bu açıdan yaklaşımla, Pollock yine Kızılderili ve yerli kültürünün izlerini resmine aktarır.

Şekil 59. Atalara ait Pueblo taş kavanoz, Pueblo Bonito, Chaco Canyon, New Mexico Sandstone, 20 x 13 cm

<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/051364.html>
adresinden alınmıştır.

Pueblo taş kavonoz; A:shiwi (Zuni) halkı için Pueblo Bonito, ortaya çıkışımız ve göç hikayemizde en içteki rolü oynaması açısından önemlidir. Yeraltından çıkan farklı insan gruplarının göçleriyle ilgili bir kaderleri ve amaçları vardır. A:shiwi için bu, ortaya çıkış anında orta yeri bulmakla ilgilidir. İnsanların o belirli bölgeye nasıl geldikleri açısından, zamanın yaratılışından beri insanlarımız belirli arazileri tanımladılar - arroyolar, tepeler, platolar ve dağlar ve bunların önemli yollar oluşturmak için nasıl birleştiğine yöneliktir. İnsanlar anıtları güneş doğrultusunda veya gece gökyüzünde noktalarla işaretlediler. Uçsuz bucaksız vadi içinde her yöne, hatta dağların sarp duvarlarına bile farklı yazıtlar yaptılar. Bugüne kadar şarkılarımız, Zuni'den Chaco bölgesine ve özellikle Pueblo Bonito'ya (Innodekwe) giden yolları birbirine bağlayan ve tanımlayan gök gürültüsü varlıklarından veya dört ayaklı hayvanlardan bahsediyor ... İnsanlar muhtemelen bu gemiyi bir yerden bir yere taşıyarak sonunda Pueblo Bonito'da sona erdi. Geride kalması için bir tür olayın gerçekleşmiş olması gerekir (<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/051364.html>).

Şekil 60. Ataların Pueblo kupası , Cliff Palace, Mesa Verde, Colorado Clay, 13 x 9.5 x 10 cm Hebert Bra Me Collection
<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/067156.html>
adresinden alınmıştır.

Resim. Atalara ait Pueblo çanak çömleğidir, ince kil bobinleri kullanılarak inşa edilir ve muhtemelen bir kabak kazıyıcı kullanılarak düzeltilir. MS 500'den başlayarak, Ancestral Puebloans gemilere siyah tasarımlar boyar; yaklaşık MS 700'de arka plan olarak beyaz astar eklerler. Kupalar, MS 1150'den 1300'e kadar yapıldıkları Mesa Verde bölgesinin ayırt edici özelliğidir; Mesa Verde ve kuzey San Juan Nehri bölgesinin dışındaki alanlarda yalnızca birkaçı bulundu. Kupalar kişisel eserler olabilir. Mezar bağlamlarından çıkarıldılar ve ev çöplerinde bulundular. Çoğu, düzenli kullanımı düşündüren aşınmış yüzeylere sahiptir. Bazı kupalar sağ veya sol ele daha rahat oturur; her biri benzersiz bir tasarıma sahiptir (<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/067156.html>).

Şekil 61. Farklı bir yüz figürü

Bu alanı dikkatli incelediğimizde, göz figürüne benzer simgeleri, burun ve ağız yapısını görebiliriz. Öte yandan, alt kısımda iki yuvarlağı çevreleyen çemberler kumsaatine de benzer. Kumsaatiyle zamana gönderme yapmış olması da muhtemeldir.

3.7 Pollock ve Müzeler

Şekil 62. Jackson Pollock East Hampton Evi, Long Island, 19.12.2022 Tarihinde, <https://gucki.it/en/art-design-en/the-jackson-pollocks-house-in-long-island/> adresinden erişildi.

Müze, sanatsal, kültürel tarihsel ya da bilimsel olan ürünlerin sürekli olarak sergilenmesi amacıyla yapılan veya kendisi bu sıralanan nitelikleri nedeniyle halka açık tutulan yapıdır (Sözen-Tanyeli, 2010: 218).

Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) 2019 yılında görüşmeler üzerine aldığı tanıma göre müzeler; “geçmiş ve geleceği değerlendirebileceğimiz, bu amaçla diyalog kurmamızı sağlayan, demokratikleştirici, kapsayıcı ve çok sesli alanlardır. Bugünün çatışma ve zorluklarını tanıyıp tanımlayarak, toplum adına korumakla yükümlü oldukları eserleri ve (kültür) örneklerini gelecek nesiller için güvence altına alır, her kesimden insanın (bu) kültürel mirasa erişimi için eşit haklar sağlar. Müzeler kar amacı gütmaz. Katılımcı ile şeffaftırlar; insan onuruna ve sosyal adalete, bütün dünyayı ve insanlığı kapsayan biçimde eşitliğe ve iyiliğe katkıda bulunmak için toplar, muhafaza eder, araştırır, yorumlar, sergiler ve dünyadaki anlayışı bu yönde geliştirmek için çeşitli topluluklarla aktif olarak çalışır” (ICOM Announces, parag. 1-2)

Daha geniş tanımıyla, “Müze, sanatsal, bilimsel, geleneğe ait, tarihi, teknoloji ve doğaya ait alanlarda, geçmişin, bugünün ve geleceğin izlerini içinde barındıran, görerek, işiterek, uygulama yaparak, hatta yaşayarak öğrenmenin gerçekleştiği, halka açık heyecan verici öğrenme mekanlarıdır (Buyurgan ve Buyurgan, 2019: 68).

Günümüz müzesi çağı kavrama teknolojisidir. Müzelerin toplumsal ve kültürel sorumluluklarının başında farklı etnik grupların tarihini ve kültürünü temsil etmek, sergilemek ve kültürel çeşitliliğe ilişkin farkındalık yaratmak gerektiğini vurgular (Ambrose ve Paine 2006: 43 Akt. Karadeniz, 2018: 124). Müzelerin yaşamdaki rolü ise;

“Müze entelektüel bağlantıyı gerçekleştirir ve gerçeklerin, fikirlerin ve duyguların birarada toplanıp sergiledikleri nesneye ulaşmasını sağlar. Değer yargılarını ve davranışları etkiler, değişik kültürlerin kabul görmesini sağlar. Müze kültür, toplum ve aile kavramlarının kabul görmesini sağlar. Müze ilgi ve merakı geliştirir. Öz güveni kuvvetlendirir, gelecekle ilgili yaşam ve eğitim seçeneklerini zenginleştirir. Müzedeki ziyaretçilerin ne düşündüklerinden çok, nasıl düşündükleri ile ilgilenip, onların dünyasına ulaşır. Müze bireyle beklenen ve isteneniletişimi kurarak, anlamlı sosyal alışverişi başlatır” (Hein, 1998: 150, Akt. Karadeniz, 2018: 75-76). Pollock’da yaptığı müze ziyaretleriyle, Kızılderili kültürü hakkında daha çok bilgilenip sanatına aktarmıştır.

Pollock, kendisini Picasso’nun etkisinden kurtulmaya çalışır. O dönemlerde, Modern Sanat Müzesi (MOMA) “Birleşik Devletler’in Yerli Sanatı” adında sergi açar. Amerikan yerlilerin sanatını, Amerikan kültürünün esas kaynağı olarak sunulur. Pollock sergiyi Jungcu therapist Dr. Violet Staub de Laszlo ve John Graham ile sık sık ziyaret eder. Sergide gözlemlediği biçimler ve figürler, daha önce ailesiyle birlikte Kızılderili topraklarında yaşamış oldukları için Pollock’a tanıdık gelir. John Graham bu noktada Amerikan yerlilerine ait sanatın Jung’un kollektif bilinçdışına giden bir yol olduğunu belirtmiş olabilir. Kum boyamaları ve birkaç Utah kaya çizimi sergideki en önemli eserlerdir. Bu çalışmalar, Pollock’un olgunluk dönemindeki tarzının temelini de oluşturur. 1947 yılında, damlatma tekniğiyle yaptığı eserler için “Batı’daki yerli kum ressamalarının yöntemine benzediğini” dile getirir (Ingram, 2017: 39).

Kızılderili kültürüne yönelik olarak müzeleri incelediğimizde, Oklahoma Eyaletine bağlı Tulsa şehrinde bulunan Gilcrease Müzesi ‘nde 10.000’ in üzerinde, ustalara ait resim, desen, heykel ve Amerika Kızılderili resim koleksiyonu bulunur. Gilcrease bu eylemin değerini bilmesinin yanında, aynı zamanda Çağdaş Amerika Kızılderili Sanatının

koleksiyonunun önemini de bilir. Zamanının pek çok Amerikan Kızılderili sanatçısının patronu idi ve tek başına 20. Yüzyıl Amerikan Yerli Sanatı sanatçılarının 500'ün üzerinde resmini satın alır. Sonuç olarak müze, binlerce yıllık objeleri sergilenmesinin yanında, modern yerli resim ve heykelleri sergileme yoluyla, Yerli Amerika'nın hikayesini anlatır (Smith,2003: 95).

Müzeler içlerinde sergiledikleri eserler, bağlı oldukları kurumlar, eserlerini sergiledikleri mekanlar, amaçları gibi farklı bakış açılarında gruplandırılırlar. Jackson Pollock'un yaşadığı ev günümüzde bir müze ev olarak, Pollock'un yaşamını ve sanatını bizlere tanıtarak müzelerin kültür amacını üstlenmiştir.

4. SONUÇ

Araştırmada, Amerikan yerli kültürü ve Jackson Pollock’a etkileri, 20. Yüzyıl resim sanatında, Jackson Pollock resimlerindeki sembolik mesajlar amaçlar doğrultusunda anlam odaklı çözümlemeler yapılmıştır.

Yaşamında yer aldığı keşif projesiyle, Kızılderili kültürünü küçük yaşından itibaren deneyimlemiştir ve bu kültürün etkisi sanatına sembollerle ve de eserlerine verdiği isimlerle; “Birth – Doğum” , “Totem Lesson I – Totem Dersi I”, “Totem Lesson II – Totem Dersi II” yansımıştır. Jackson Pollock’un resimlerinde göz, üçgen, yıldız, daire gibi Kızılderili sembollerini sıklıkla kullandığı bulgusuna, müzelerde yer alan Kızılderili kültürüne ait objeler de karşılaştırılarak varılır. Sembollerin kullanıldığı resimlerde daha çok mavi, kırmızı siyah ve beyaz renkleri kullanılmıştır. Kimi zaman gri renk arka fon olarak kullanılırken yine mavi, kırmızı ve siyah renkleri dahil edilmiştir.

Damlatma tekniği gibi teknikleri sanatına uygularken bedenini de sanata dahil ederek beden sanatıyla da etkileşimde olmuştur. Ayrıca Fluxus ile de anlık yani Happening sanatıyla disiplinlerarası bağ kurar.

Dolayısıyla bu araştırmada Soyutdışavurumcu sanatçısı olmasının yanı sıra, Jung etkisiyle psikolojik yönü de dahil olmak üzere, bazı sembolik anlamları sanatına dahil ettiğine dikkat çekilmiştir.

KAYNAKLAR

- Ahmetoğlu, Ü. (2011). *Soyut Dışavurumculukta Anlam ve Renk Zenginliği*, Erzurum, Yüksek Lisans Tezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Albayrak A.K. (2013). *Mistik Işık Sembolizmi ve İlgili Sanatsal Üretimler*, Sanatta Yeterlilik Raporu Kayseri.
- Alp, K. Ö. (2009). *Orta Asya'dan Anadolu'ya Kültürel Sembollere Giriş*, Ankara: Eflatun Yayınevi.
- Antmen, A. (2008). 20. Yüzyıl batı sanatında akımlar, İstanbul: Sel, 3. Baskı.
- Arnold, D. (2019). *Sanat Tarihi Çok Kısa Bir Başlangıç*, 1. Basım, İstanbul: İkü Yayınevi.
- Artun, A. (2011). *Çağdaş sanatın örgütlenmesi*, İstanbul: İletişim.
- Aytekin, C. A. (2014). *Çağdaş Amerikan Yerli Sanatında kızılderili Bir Bellek: Norman Akers ve Resimlerindeki Postmodern Alegori ve Semboller*, Sanat & Tasarım Dergisi, Cilt 6, Sayı 6, s.1-19.
- Aslan, A. (2015). *Amerika Yerli Kızılderili ve Türk Halk Kültüründe Destanlaşmış Şamanlar, Halk Kültürü Sempozyumları: 16, Gün Ana ve Toprak Ana*, Belgü, s. 53-85.
- Atasagun, G. (1997). “Sembol ve Sembolizm”, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 7, s. 369-387.
- Ateş, M. (2012). *Mitolojiler ve Semboller*, İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Aytekin, C. A. (2006). *Kültürel Bağlamda, Sanatta Simgesel Anlamın Sürekliliği*, 8. Ulusal Sanat Sempozyumu. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. s.131-142.
- Barnard, M. (2010). *Sanat, Tasarım ve Görsel Kültür*, 1. Basım, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Buyurgan, S. ve Mercin, L. (2005). *Görsel Sanatlar Eğitiminde Müze Eğitimi ve Uygulamaları*, 1. Basım, Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Buyurgan, S. ve Buyurgan, U. (2019). *Sanat Eğitimi ve Öğretimi*, 5. Basım, Ankara: Pegem Yayınevi.

- Butler, C. (2013). *Modernizim*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Cassirer, E. (2011). *Sembol Kavramının Doğası*, Hece Yayınları, Ankara.
- Cassou J, Brunel P, Claudon F. (1994). et al, *Sembolizm Sanat Ansiklopedisi*, (Çev. Özdemir İnce, İhsan Usmanbaş), Remzi Kitabevi, İkinci Basım, İstanbul: s. 178.
- Cernuschi, C. (1998). “Jackson Pollock at MoMA”: On the Surface and under the Rug
Author(s): Archives of American Art Journal, Vol. 38, No. ¾, pp. 30-38.
- Cromer, J. History, Theory and Practice of Art Criticism in Art Education, National Art Education Association Publ, Virginia, ABD: 1990.
- Churchward, J. (2015). *Kayıp Kita MU’nun Kutsal Sembolleri*, 2. Basım, İstanbul: Omega Yayınları.
- Çebi, M. S. (2008), *Sembolik/Retoriksel Bir Eylem Olarak Dil’in Anlam İnşasındaki Aracılık İşlevi*, Selçuk İletişim, s. 184-198.
- Çöklü, A. G. (1014), *Konstrüktivizmin Ütopyacı Yönü*, Ankara.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Danto, C. A. (2014). *Sanat nedir*, İstanbul: Sel.
- Dukor, M. (2010). African Philosophy in the Global Village. Saarbrücken:Lambert Academic Publishing.
- Farthing, S. (2013). Sanatın Tüm Öyküsü. (G. Aldoğan & F. Candil Çulcu, Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Fineberg, J. (2014). 1940’tan günümüze sanat, İzmir: Karakalem Kitabevi.
- Fordham, F. (2019). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları*, 10. Basım, İstanbul: Say Yayınları.
- Foucault, M. (2020). *Bu Bir Pipo Değildir*, 18. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Friedman, K. (1998a). Introduction: A Transformative Vision of Fluxus. The Fluxus Reader. 1. Basım, (VIII-X). K. Friedman (Ed.). Great Britain: Academy Editions.
- Friedman, K. (1998b). Fluxus and Company. The Fluxus Reader. 1. Basım, K. Friedman (Ed.). Great Britain: Academy Editions, s. 237-253.

- Gombrich, E.D. (2019). *Sanatın Öyküsü*, 11. Basım, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Guilbaut, S. (2009). *New York, modern sanat düşüncesini nasıl çaldı*, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Ingram, C. (2017). *İşte Pollock*, 1.Basım, İstanbul: Hep Kitap.
- Jung, Carl G. (2016). *İnsan ve Sembolleri*, 1.Basım, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Jung, Carl G. (2006). *Analitik Psikoloji*, 2. Basım, İstanbul: Payel Yayınevi.
- Jung, Carl G. (2009). *Anılar, Düşler, Düşünceler*, 4.Basım, İstanbul: Can Yayınları.
- Kamışoğlu, S. Ö. (2012). *Jackson pollock ve Jung ilişkisi*, İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Karaman, Ö. (2013). *Görsel Bildirişim Aracı Olarak Jeosembollerin İnsan Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü.
- Kalfa, Z. (t.y.), 20. Yüzyıl Resim Sanatı ve NewYork, Sanat &Tasarım Dergisi, s. 16-34.
- Kalfa Z. (2019). *Amerika 'da Son Bohem: Jackson Pollock*, Aydın Sanat Yıl 5, Sayı 10, s.115-133.
- Karasar, N. (1991). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 4. Basım. Ankara: Sanem Matbaacılık.
- Karabulut, N. , Karakuzu M. , Konca Y. (2010). *Sanat Eğitiminde Pedagojik Eleştiri Yöntemleri*, Cilt 0, Sayı 21, s.87-111.
- Kınam B. (2019). *Görsel İletişim Aracı Olarak Sembollerin Kültürlerarası Etkileşimde Yeri ve Önemi*, Uluslararası Sanat ve Estetik Dergisi, Yıl:2, Syı:2, s. 18-29.
- Kırıçoğlu, O. ve Strokrocki, M. *Ortaöğretim Sanat Öğretimi*, YÖK Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara: 1997.
- Kızıldağ, H. (2017). *Onondaga Kızılderililerin Kozmogoni Miti: Kaplumbağanın Sırtındaki Dünya*, Uluslararası Türkçe Edebiyat Eğitim Kültür Dergisi, Sayı 6/2. s. 1019-1027.

- Landau, Elen G. (1989) *Jackson Pollock, New York, Abrams H.N. , Inc. s.204.*
- Lunde, P. (2013). *İşaretler, Semboller, Kodlar, Gizli Diller Şifreler*, ISBN: 978-605-5813-18-5, İstanbul: NTV Yayınları.
- Martinez E.H.V. ve Demiral A. (2014). 20. ve 21. YY.da Sanatta Malzeme Olarak Beden; *Performans Sanatı*, Sanat & Tasarım Dergisi, Cilt 6, Sayı 6, s.180-201.
- Mızrak E.Ç. (2014) *Kuzey Amerika Yerlileri Na-Dene'lerin Orta Asya ve Sibiry'a'nın Göçebe Kavimleri İle Bağlantıları*, Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt 11, Sayı 3, s. 26-46.
- Minor, V. H. (2020). *Sanat Tarihinin Tarihi*, 3. Basım, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Oswalt W. H., Neely, S. (1996). *This Land was Theirs (A Study of North American Indians)*. Fifth edition, California London Toronto: Mayfield Publishing Company.
- Özer, D. (2012), *Toplumsal Düzenin Oluşmasında Renk ve İletişim*, DergiPark, Cilt 3, sayı 6, s.268-281.
- Pılıcı, A. (2008). *Tarihsel Süreçte Sembolden İkona: Logo*, Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Prynne H. (1962), *The Social Psychology of Religious Experience*, New York, s.34.
- Richard, L. (1991). *Ekspresyonizm Sanat Ansiklopedisi*, (Çeviren: Beral Madra, Sinem Gürsoy, İlhan Usmanbai). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*, Sel Yayınları, İstanbul: s.27.
- Salt, A. (2017). *Ansiklopedi Semboller*, 3. Basım, İstanbul: Bilyay Yayıncılık.
- Samur, D. (2019). *Sanat Yapıtında Renklerin Fizyolojik Ve Psikolojik Etkilerinin Sarı Renk Bağlamında İncelenmesi*, Sakarya, Yüksek Lisans Tezi.
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Savçın E.B. , Demirarslan D. ve Kanacı A. (2022). *Disiplinlerarası Yaklaşım Olarak Gerçeküstçülük ve Gerçeküstçü Nesne*, Refereed & Index & Open Access Journal.
- Saper, C. (1998). *Fluxus As a Laboratory. The Fluxus Reader*. 1. Basım, s. 136-151 K. Friedman (Ed.). Great Britain: Academy Editions.

- Schimmel A. (2002). *Aşk Mevlana ve Mistisizm*, Kırkambar Kitaplığı, İstanbul.
- Smith, K. (2003). “The Native American Collection”, Treasures of Gilcrease .Editing: Carol Haralson. Tulsa-Oklahoma Gilcrease Museum Publication, Selections from the permanent collection book, Printed in Hong Kong.
- Susuz M. (2020). *Fluxus Hareketinde ‘Sanat ve Yaşam Birliği’*, Turkish Studies, 15(2), 1325-1341.
- Soğancı, İ. Özgür ve Aydoğan K. Evren B. (2014). *Sanat Felsefesi*, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Ders Notları, s.1-149.
- Sözen, M. ve Tanyeli, U. (2010). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, 15. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Stewart E. G. (2000). *Dene ve Na Dene Kızılderilileri (Cengiz Han’dan Amerika’ya Kaçan Türkler M.S. 1233)*, çev.: Özbilen E. B., İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Tansuğ, S. (2012). *Çağdaş Türk Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Taşkesen S. (2018). *Soyut Dışavurumculuk Akımının Performans Sanatına Etkisi ve Rol Değiştiren Beden Olgusu*, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı:41, s. 167 – 182.Tanyel
- Turhan, Ş. (2020). *2021 Numeroloji Ajandası*, 1.Basım, İstanbul: HYPATIA Yayın Dağıtım.
- Uçar,
- T. F. (2004). *Görsel İletişim ve Grafik Tasarım*. İstanbul: İnkılap Kitabevi Yayınları.
- Ustaoglu, E. (2007). *Renklerin İnsan Yaşamındaki Yeri*, İstanbul, Yüksek Lisans Tezi, Matepe Üniversitesi.
- <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Ünal M. F. (2016). *Göstergebilimin Serüveni*, Mütfeffikir Aksaray Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi, Cilt:3, sayı:6, s. 379-398.
- Vowles, D. Ve Norbury J. (2020). *21 Kedide Sanat Tarihi*, 1.Basım, İstanbul: Ofset Yapımevi.

- Yazar T. ve Geçen F. (2018). *Görsel Sanatlarda evrensel Dil ve Sanat Sembolizm, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 11, Sayı 61, s. 517-567.
- Yılmaz, M. (2013). *Modernden Postmoderne Sanat*, 2. Basım, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yorgancıoğlu, E. P. (2016). *Alternatif Bir Sanat Anlayışı: Happening (Oluşum)*, GSF Sanat Dergisi, Cilt 0, Sayı 28, s. 77-94.
- Wissler C. (1996). *Kızılderililerin Tarihi*, çev. : Soydam E. , Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Zeytinoğlu, Ö. (2020). “Bir İnsanlık Trajedisi: Kuzey Amerika Kızılderililerinin Trajik Öyküsü”. *Uluslararası Suçlar ve Tarih / International Crimes and History* 21, s. 191-213.

Fotoğraflar

- Şekil 1. Jackson Pollock, <https://www.wikiart.org/en/jackson-pollock>
- Şekil 2. Kızılderili Kültürü, <https://www.bilgipedia.com.tr/amerikan-yerlileri-kizilderililer-tarihine-kisa-bir-bakis/> Erişim Tarihi: 3.12.2022
- Şekil 3. Jackson Pollock, <https://uzayla.com/soyut-disavurumcu-bir-ressam-jackson-pollock/> Erişim Tarihi: , 2021, 28.11.2022
- Şekil 4. Jackson Pollock’ s Hause, <https://www.stonybrook.edu/commcms/pkhouse/> Erişim Tarihi: 28.11.2022
- Şekil 5. Jackson Pollock, Number 34, 1949, <https://www.theguardian.com/artanddesign/2015/jun/19/why-jackson-pollock-painting> Erişim Tarihi: 10.12.2022
- Şekil 6. Oklohoma Eyaleti ve çevresi, Amerika, <https://www.abdpost.com/amerikadakieyaletler/25060/https://www.abdpost.com/merika-daki-eyaletler/25060/> Erişim Tarihi: 14.12.2022
- Şekil 7. Pollock, Going West (Batıya Doğru) 1924-35, s. 20 Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.
- Şekil 8. Aytekin, Kızılderililer, Kızılderili dokuması Yıldız Motifi, (Aytekin, :6-8)

Şekil 9. Hoppal, (2015). İmleme Türleri, Şamanlar ve Semboller, 1. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat ve Yayıncılık.

Şekil 10. Güneş Sembolleri, Hoppal, (2015). İmleme Türleri, Şamanlar ve Semboller, 1. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat ve Yayıncılık.

Şekil 11. Ayın savaşı ve Ayın avı petroglifleri, Hoppal, (2015). İmleme Türleri, Şamanlar ve Semboller, 1. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat ve Yayıncılık.

Şekil 12. Doğum İmgeleri, Hoppal, (2015). İmleme Türleri, Şamanlar ve Semboller, 1. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat ve Yayıncılık.

Şekil 13. Antropomorfik Figürler, Hoppal, (2015). İmleme Türleri, Şamanlar ve Semboller, 1. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat ve Yayıncılık.

Şekil 14. İnsanları Temsil Eden Maskeler, Hoppal, (2015). İmleme Türleri, Şamanlar ve Semboller, 1. Basım, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat ve Yayıncılık.

Şekil 15. Osiris Gözü, Wilkinson, (2011). Semboller ve İşaretler, 1.Basım, İstanbul: ALFA Basım ve Yayıncılık.

Şekil 16. İlahi Takdir Gözü, Wilkinson, (2011). Semboller ve İşaretler, 1.Basım, İstanbul: ALFA Basım ve Yayıncılık.

Şekil 17. Horus'un Sağ Gözü ve Horus'un Sol Gözü, Wilkinson, (2011). Semboller ve İşaretler, 1.Basım, İstanbul: ALFA Basım ve Yayıncılık.

Şekil 18. Renk ve Anlamları, Özer D. (2012). Toplumsal Düzenin Oluşmasında Renk ve İletişim, s.271

Şekil 19. Bird (Kuş), Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap), s. 61.

Şekil 20. Pollock, Göz, Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s. 61.

Şekil 21. Jeri Redcorn (Caddo/Potawatomi, b. 1939), Caddo Head Pot, 2005. Pottery, pigments. NMAI, 2005 <https://americanindian.si.edu/explore/exhibitions/item?id=971>
Erişim Tarihi: 19.01.2023.

Şekil 22. “Birth (Doğum)”, Jackson Pollock, Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.

Şekil 23. 028, Inuit Dans Maskesi Örneği, Jackson Pollock, Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.

Şekil 24. Üçgen Figür , Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.

Şekil 25. Jackson Pollock, Erkek ve Dişi (Male and Female), Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.

Şekil 26. Matematiksel Sembol, Pollock, Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s. 68.

Şekil 27. Dişi Temsili, Pollock, Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.

Şekil 28. Erkek Temsili, Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.

Şekil 29. Jackson Pollock, Totem Dersi II (Totem Lesson II),
<http://www.mcah.columbia.edu/dbcourses/item.cgi?template=submagnify&id=14687&table=items> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 30. MOMA Utah figürleri, MOMA Utah Figürleri, Ingram C. (2017). İşte Pollock, Guardians of the Secret 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap s. 71.

Şekil 31. Resim. Jackson Pollock, Totem Dersi 1 (Totem Lesson I),
<http://www.mcah.columbia.edu/dbcourses/publicportfolio.cgi?view=956> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 32. Yüz Figürü,
<http://www.mcah.columbia.edu/dbcourses/publicportfolio.cgi?view=956> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 33. “Mississippian gorget”
<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/woodlands/150853.html> Erişim Tarihi: 19.01.2023

Şekil 34. Üçgen Sembolü,

<http://www.mcah.columbia.edu/dbcourses/publicportfolio.cgi?view=956> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 35. Jackson Pollock, Dişi Kurt (She-Wolf),

http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78719 Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 36. Jackson Pollock, İnsan Figürü,

http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78719 Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 37. Jackson Pollock, Üçgen,

http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78719 Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 38. Jackson Pollock, Üçgen ve Diş,

http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78719 Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 39. Jackson Pollock, Kuş Sembolü,

http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78719 Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 40. 6 Rakamı, http://www.moma.org/collection/object.php?object_id=78719 Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 41. Pollock, The Moon-Woman Cuts The Circle (Daireyi Kesen Ay Kadın),

<https://www.jackson-pollock.org/moon-woman-cuts-the-circle.jsp> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 42. James Churchward, Mu'nun Kutsal Sembolleri, s. 75, Churchward J. (2015). Kayıp Kıta MU'nun Kutsal Sembolleri, 2. Basım, İstanbul: Omega

Şekil 43. Pollock, Tekrarlayan Kareler, <https://www.jackson-pollock.org/moon-woman-cuts-the-circle.jsp> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 44. Atalardan Kalma Hopi Kasesi,

<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/050609.html>

Erişim Tarihi: 19.01.2023

Şekil 45. Kızılderili Motifi, <https://www.jackson-pollock.org/moon-woman-cuts-the-circle.jsp> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 46. 6 Rakamı, <https://www.jackson-pollock.org/moon-woman-cuts-the-circle.jsp>
Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 47. Pentagram Sembolü, <https://www.jackson-pollock.org/moon-woman-cuts-the-circle.jsp> Erişim Tarihi: 19.12.2022

Şekil 48. Jackson Pollock, Guardians of The Secret, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap.

Şekil 49. Picasso, Guernica , <https://sanatabasla.com/2013/06/guernica-picasso/> Erişim Tarihi: 18.12.2022

Şekil 50. Guardians Of the Secret, Tekrarlanan Paraflar, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 51. Beyaz Kare Alan, Guardians of Secret, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 52. Yüz Figürü 1, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 53. Yüz Figürü 2, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 54. You Yazısı, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 55. Balık Figürü 1, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 56. Balık Figürü 2, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 57. Pollock, Yerli Dokuma Motifi, Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep Kitap, s.82.

Şekil 58. Amerika Navajo Kızılderili Sanatçı, dokuma örneği, s.84, Aytekin C. A. (2014). Çağdaş Amerikan Yerli Sanatında kızılderili Bir Bellek: Norman Akers ve Resimlerindeki Postmodern Alegori ve Semboller, s. 6.

Şekil 59. Atalara ait Pueblo taş kavanoz,

<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/051364.html> Erişim

Tarihi: 19.01.2023

Şekil 60. Ataların Pueblo kupası,

<https://americanindian.si.edu/exhibitions/infinityofnations/southwest/067156.html> , Erişim

Tarihi: 19.01.2023

Şekil 61. Farklı bir yüz figürü, , Ingram C. (2017). İşte Pollock, 1. Basım, İstanbul: Hep

Kitap, s.82.

Şekil 62. Jackson Pollock East Hamppton Evi, Long Island, [https://gucki.it/en/art-design-](https://gucki.it/en/art-design-en/the-jackson-pollocks-house-in-long-island/)

[en/the-jackson-pollocks-house-in-long-island/](https://gucki.it/en/art-design-en/the-jackson-pollocks-house-in-long-island/) Erişim Tarihi: 19.12.2022